
जैतन्यवाद.

ગીતાર્થ કેણુ ?

પૂર્વકાળની આ વાત છે એક નગરીમાં એક આચાર્ય મહારાજ પધાર્યા તેમનુ જ્ઞાન અગાધ હતુ શરીરે જોરદાર હતા હમેશાં શિષ્યોને અગ્રમતપણે વાચના આપતા હતા તેકા માટે પાછળ પાટિયાનો પણ ઉપયોગ નહોતા કરતા

એ જ નગરીમાં થોડા વખત પછી બીજા આચાર્ય મહારાજ પધાર્યા જેઓ ઉત્સવ-અપવાદના જાણુ હતા, જાળર વિદ્વાન હતા તેઓ પણ શિષ્યોને અવિરત વાચના આપતા હતા પણ શરીરે બહુ જોરદાર નહોતા જેથી પાછળ તેકા માટે પાટિયાનો ઉપયોગ કરતા હતા

જેઓ શરીરે જોરદાર હતા તેકા માટે પાટિયાનો પણ ઉપયોગ નહોતા કરતા એ સમયે આચાર્યદેવને એક શ્રાવકે પૂછ્યુ ચુરહેવ ! આપ તો પાટિયાનો ઉપયોગ નથી કરતા, બીજા આચાર્ય તો કરે છે ? તરત આચાર્ય મહારાજે જવાબુ 'માઠ એ શરીરે કમજોર છે પાટિયાનો ઉપયોગ કરે એમા જરાય વાધા નથી હુ તો શરીરે જોરદાર છુ એટલે મને કંઈ એની જરૂર નથી

પોતાનો ઉકથો જતાવા ખાતર એમ પણ કહી શકતે-અરે ! એ આચાર્ય તો શિથિલ છે આવા છે તેવા છે પણ એમ બીજા આચાર્યની નિંદા ન કરતા એ આચાર્ય કરે કે તે પણ જરાગર છે, હુ કરુ છુ તે પણ જરાગર છે આ આચાર્યશોના કથનનો સામ માણસ પર કેવો અજાજ પ્રભાવ પડે એ વિચારી લેજો

માટે જ શાસ્ત્રકારો આવા આચાર્યને ગીતાર્થ કહે છે બીજાં યેન-કેન ઉતારી પાકવાની વૃત્તિ એ અપમહાત્ત છે બસ જે છે તે અમે જ છીએ બીજામાં તો કંઈ નથી આ આવા છે તે તેવા છે આવા અગીનાર્યો પોતાનો ઉકથ જતાવી બીજાને ઉતારી પાડ શાસનને ઊભાંબિજ કરી નાખે છે ।

‘શ્રીકીર્તિ’

સ્થળ-ભૂતેશ્વર લાલબાગજોન, ઉપાધ્યક્ષે વિશાળ હોલ [મુખ્ય]

મમયન્ત્રિ સુ ૨૦૦૬ પોસ્ટલ નં ૧૨ રવિવાર, સવારના નવ વા ૧૫-૧-૫૦

વ્યાખ્યાતા-પૂનર્યાદ પરમ શાસનપ્રમાણ ના વા આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
વિજયભિસુરીશરણ મહારાજના પદાલકાર સમગ્ર જિદ્દાન પૂ પા આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયભિસુરીશરણ મહારાજ

ભૂમિકાકાર-વિદ્વાન મુનિરાજ શ્રી કીર્તિવિજયણ મહારાજ

વિષય- ' જીવન ' ?

ચૈતન્યવાદ

પૂ મુનિરાજ શ્રી કીર્તિવિજયણ મ.ની ભૂમિકા

આત્મવાદ ભૂલ્લો જાય છે

પ્રિય સગજનો ! આજના જીવેર વ્યાખ્યાનનો વિષય ' ચૈતન્ય
વાદ ' રાખવામા આવ્યો છે ચૈતન્યવાદ એટલે આત્મવાદ યાને
આત્માની વિચારણા આપણે આ આર્થ દેશ એ ધર્મપ્રધાન
દેશ છે, ધર્મને માનનારો છે, આત્માને માનનારો છે, પણ
અત્યારે આપણને એથી ઉવટુ જ લેવા મળશે આજે ભૌતિક
વાદ-જડવાદ ડગલે ને પગલે-દૂદકે ને ભૂરકે ન્યા આગળ
વધી રહ્યો હોય ત્યા આત્માની વિચારણા ક્યાથી સૂઝે ! જાદ્ય-
પદાર્થોના વિકાસમા-જડ-પુદ્ગલના વિકાસમા આજનો માનવી

પોતાના પ્રાણ પાથરી રહ્યો છે—આવા કપરા કાળમાં આત્માની વિચારણા કરનારા કેટલા ? આજે આ દેશમાંથી આત્માની વિચારણા ભૂલાઈ રહી છે આ આર્ય દેશમાં, અનાર્ય દેશની છાયા ખૂબ જ પ્રસરી ચૂકી છે પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિએ આર્ય સંસ્કૃતિને ભારે ધક્કો મહોચાળ્યો છે કેવળ જડવાદની પાછળ દુનિયા ઘેલી બની છે જડવાદમાં જડ જેવા બનેલા આત્માઓ પરિણામે આત્માને અધીગતિના પથે ઘસડી રહ્યા છે

માત્ર આર્વાક દર્શનવાળા જ આત્માને માનતા નથી

આત્માને ઠેાંધીને ધનાંચો નથી તેમજ આત્માનો કદીય નાશ થવાનો છે એમ પણ નથી, અનંત ભૂતકાળ વહી ગયો અને અનંત ભવિષ્યકાળ આવશે પરંતુ આત્મા ભૂતકાળમાં પણ હોતો, વર્તમાનમાં છે અને ભવિષ્યમાં પણ રહેશે. આત્મા એ અમર છે અનાર્યો આત્માને માનતા નથી આ દેશના તમામ દર્શનકરો આત્માના અસ્તિત્વને સ્વીકારે છે, માત્ર એક જ એવું દર્શન છે કે—જે આત્માના અસ્તિત્વનો ઇનકાર કરે છે એ આર્વાક દર્શનવાળા પચ્ચભૂતનું પૂતળું છે, એમ કહી, આત્માનો અસ્વીકાર કરે છે

પણ આત્મા પ્રત્યક્ષ છે

એક શિષ્યે પોતાના ગુરુને એક પ્રશ્ન કર્યો—ગુરુદેવ ! આપ આત્મા આત્મા કરો છો પણ આત્મા કયા દેખાય છે ? જગતની તમામ વસ્તુઓ આપણી આંખે દેખાય છે પણ આત્મા દેખાતો નથી માટે આત્મા નથી

ગુરુએ શિષ્યને સમજાવવા શિષ્યને આજ્ઞા કરી-જા ચેલા, એક ખ્યાલામા દૂધ ભરીને લઈ આવ

ચેલો વિચારે છે-ગુરુજી શું દૂધમાથી આત્મા બતાવવાના છે ? ચેલો ગયો અને સત્વર દૂધનો ભરેલો ખ્યાલો ગુરુદેવ સમક્ષ તેણે હાજર કર્યો

ગુરુદેવે શિષ્યને જણાવ્યું-બોલ ! આ શું છે ? શિષ્યે જવાબ વાળ્યો-ગુરુદેવ ! આ દૂધથી ભરેલો ખ્યાલો છે

ગુરુ-હીક, હું તને એ પૂછુ છું કે આ દૂધમા ધી છે કે નહીં ?

શિષ્ય-જી હા આ દૂધમા ધી છે

ગુરુ-ત્યારે બતાવ ધી કયા છે ? કેમ દેખાતુ નથી ?

શિષ્ય-ગુરુદેવ ! દૂધને જ્યારે જમાવવામા આવે ત્યારે હઠી બને અને તેમ કર્યા બાદ તેને રવૈયાથી વડોવીએ તો માખણ નીકળે અને પછી તાવીએ તો ધી થાય

ગુરુ-ત્યારે લોખા, આત્મા પણ તેવી જ રીતે પ્રત્યક્ષ છે પણ જ્યારે આત્મામા તમે સ્થિર થશે, તત્ત્વજ્ઞાનદ્વારા મથન કરશે અને જ્યારે વાસ્તવિક જ્ઞાન પ્રગટ થશે ત્યારે આત્મા પણ પ્રત્યક્ષ માણુમ પડશે, પણ મનને સ્થિર કર્યા વગર, દુનિયાની કુવાસનાથી હઠ્યા વગર, વાસ્તવિક જ્ઞાન પ્રગટ થયા વગર આત્મા શી રીતે દેખાય ? તેથી આત્મા નથી એમ માનવું એ ભૂલ-ભરેલું છે

હું કેણું ? એ વિચાર કેને થાય છે ? હું એ શબ્દપ્રયોગ

જ આત્માને સિદ્ધ કરે છે પાટ કે ચાલવાને મારો, કૂટો, કાપો તો તેઓ ચીસ પાડી શકશે ખરા ! અને આપણને જરાક કાટો વાગે છે તો હાથવોય કરી મૂકીએ છીએ એમ કેમ ? એ હાથ વોય કરનાર કૌણ ? એ જ આત્મા

શ્રી રાયપસેણી સૂત્રમા પરદેશી રાજાનું વર્ણન આવે છે એ પરદેશી રાજા પહેલા મહાનાસ્તિક હતો કેવળ પુદ્ગલાનદી હતો એશઆરામ ને લોગવિલાસમા ગળાડૂળ હોતો હતો. આત્મા, પગમાત્મા કે પરલોકને એ નહોતો માનતો આ મા છે કે નહીં ? એની ખાત્રી કરવા તેણે અનેક અખતરાઓ-પ્રયોગો કર્યા હતા કાંઈ ગુનેગારના શરીરનો કકડે કકડા કર્યા પણ આત્મા ન દેખાયો એક ચોરને કાસીની સગ દરમાવી, કાસી આપતા પહેલા તેનું વજન કર્યું-કાસી આપ્યા પછી પાછું વજન કર્યું છતાંય વજનમા જરાય ફેરફાર થયો નહિ તેથી માન્યું કે આત્મા નથી આત્મા જેવી ચીજ ને હોય તો વજનમા ફેર કેમ ન થાય ?

ન્યારે ચિત્રસારથી નામના ધર્મવૃક્ષ મહામત્રીના સંસર્ગથી શ્રી કેશી ગણધર ભગવાન મળ્યા ત્યારે તેની સદગતિ ચકાનું નિરસન થઈ ગયું અને એવો તો એ વૃક્ષ મહાઆવક બને છે કે પોતાની રાણી સૂર્યકાતા ઝેર આપે છે છતાંય તેના ધર રાષ ન કરતા સમભાવે વેદના સહીને, ત્યાથી કાળ કરી સૂર્યાસિ નામનો મહર્ષિકે દેવ બને છે

આપણને પણ ને આત્માની ઝોળખાણ થઈ જાય તો ફરતના પાછળ ને આજે ગાહ-ધેલાં બની આત્માનું ભાન બૂલી,

જેવાન બની મહાભૂતા માનેવ જીવનને વેડફી રહ્યા છીએ-તેમ ન બને અને એમ ક્યારેય જીવન ન જાણેતા, આત્માના વિકાસમા બંધાય પ્રમાદ કે આજ્ઞા ન કરતા, આત્મા કેમ પરમાત્મ પદને મેળવે તે માટે સતત જાગૃત રહેત, માટે જ આત્માને જાણ બવાની જરૂર છે

આત્મે જડવાદના અર્થતર વધી રહ્યા છે કહેવાતુ વિજ્ઞાન દિનપ્રતિદિન આગળ વધી રહ્યું છે પણ એમાનો કોઈ આત્મા તૈયાર કરી શક્યો? આત્માને કોઈએ બતાવ્યો નથી આત્મ ત્રણેય કાળમા મોજુદ છે, અમર છે

‘હું’ એ કોણ? હું એમ-મડદ કેમ નથી બોલતુ? હું એ જ આત્મતરવની પ્રત્યક્ષ પ્રતીતિ કરાવે છે જો આત્મા છે, અમર છે અને ત્રણેય કાળમા વિવિધમા છે, તો પછી વર્તમાનની જ માત્ર ટૂંકી દૃષ્ટિ શાળી પાચ-પચીસ વર્ષની ટૂંકી જિંદગીમા પદ્મગદાનદી બની આત્માનો વિચાર સરખોય ન કરવો એ કેટલી અજ્ઞાનતા

કસ્તુરીયા મૃગ પોતાની નાભિમા-હૃદયમા કસ્તુરી હોવા છતાં એમર દોડે છે, કુંગધ-પુચળો માટે આમ-તેમ કાફા મારે છે તેમ આત્મામા પણ અનંત જ્ઞાન-દર્શનાદિ રત્નોનો ખજાનો હોવા છતાં એક કલાતની જેમ આ આત્મા ભટકે છે, અહગતિમા આથકે છે, ને લીધારીવિશ કરે છે પોતે-પોતાના સ્વરૂપને પીછાણતો નથી પરિણામે, દુર્ગતિની ઘોર-ભય કરે પીઠાનો લોગ બને છે

અ તર વિષે રત્નો ભર્યા, તેને નહિ છુડતો,
મુખ કાજ બાહિર છુડતો, પામર બનીને મૂડતો,

શુ માહરુ શુ પારકુ, રિવેક ઝે બૂલી ગયો,
પુગલાન દી બનીને આડાઅવળો આથકયો

આપણી શક્તિનો આપણને ખ્યાલ નથી એક દયથી
આગળીના ટેરવે આખાય બ્રહ્માડને ડોલાવવાની તાકાત આ
આત્મામાં છે કચનાઘરમાં પૂરાયેલું કૂતરું-પોતાના જ પ્રતિબિંબ
રૂપ કૂતરાઓને ભેઠને પોતાની દશાના ખ્યાલના અભાવે ફોગટ
ભસી મરે છે તેવી જ રીતે આ આત્મા પણ આ જગતમાં
મારું-મારું કરીને મરે છે બ્યર્થે જીવન પૂરું કરે છે

એક અગ્રેજે, મનુષ્યના આખા શરીરની કિંમત ફક્ત પોણા
છે રૂપિયા આકી છે (મુઠદારૂપ શરીરની) ત્યારે જનાવરની
કિંમત એનાથી કંઈશુણી વધી જાય છે, કિંમત છે આત્માની
અનાર્યો આત્માને માનતા નથી માટે તે સબધી વિચાર ન
કરે એ વાત જુદી છે પણ આપણે આયે છીએ, આત્માને
માનીએ છીએ, ધર્મને માનીએ છીએ છતાં તેનો વિચાર સરખોય
કરતા નથી એ બહુ જ શોચનીય છે અનાર્યો, જડવાદના વિકાસ
માં પ્રાણ પાથરે છે જે ક્ષણવિનશ્વર છે એના માટે આખીય
જિંદગી યાહોમ કરે છે તો જે આત્મા અમર છે, જેનાથી
સાચા સુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે તેના માટે શુ પ્રયત્નની
જરૂર નથી ? આત્માને ઝોળખી, જીવને અજવાળી શાશ્વત
સુખના લોકતા બનો એ જ એક અભિલાષ

હવે પૂ ગુરુદેવ, આ વિષયને મુક્તિપુરસ્કર સમજાવશે
તે સાબળી, જીવનમાં ઉતારી મુક્તિના પૂનિતપથે સૌ પ્રયાણ
કરે એ જ અશ્વર્યના

૫૦ પા આચાર્યદેવનું પ્રવચન

આજના ધ્યાનનો વિષય ચૈતન્યવાદ રાખવામા આવ્યો છે ચૈતન્યવાદ કહો કે આત્મવાદ કહો, કોઈ અપેક્ષાએ એક જ છે આત્મા-આત્મવાદ વગેરે શબ્દો ધણીવાર આપણે ઓળખીએ, ત્યારે ચૈતન્યવાદ એ શબ્દ જરા નવો લાગે તેવો છે, પણ વિષય નવો નથી ચૈતન્યવાદનો પ્રતિપક્ષીયવાદ જડવાદ છે ચૈતન્યવાદ પણ અનાદિનો છે, જડવાદ પણ અનાદિનો છે, દુનિયામા કંઈ જ નવું નથી, ત્યારે વસ્તુમા થોડો ફેરફાર કે સુધારોવધારો થાય ત્યારે તે વસ્તુ નવી કહેવાય છે, તેવી જ રીતે જડવાદ કે ચૈતન્યવાદ એ કંઈ નવો નથી આ બંને વાદ જૂના છે, અનાદિના છે, એક પણ હા, ત્યારે જે વાદનું જોર હોય ત્યારે તે વાદનો યુગ કહેવાય ચૈતન્યવાદનું જોર હોય ત્યારે ચૈતન્યવાદનો યુગ કહેવાય જડવાદનું જોર હોય ત્યારે જડવાદનો યુગ કહેવાય

દરેક કાળમા બંને વાદ હોય,

ચૈતન્યવાદ વધારે છે એમ સંખ્યાબળથી તો ન કહેવાય, કેમકે દુનિયામા મોટી સંખ્યા જડપ્રેમીની જ હોય છે, અનાદિ કાળથી આ સિલસિલો ચાલુ જ છે, દુનિયાનો મોટો ભાગ કાયમ જડપ્રેમી હોય માટે સંખ્યાબળથી જડવાદનો યુગ

(૧૦)

એમ નહીં પણ જ્યારે જગતમા સમજી ગણાતા, કામ અને
 બુદ્ધિયાળી મનાતાઓને પણ જરવાઈનો પ્રેમ વધે, જરવા
 વિદ્યસમા પાતાતું સર્વસ્વ હોમી દે, આજળ પાછાનો વિચાર
 ન કરવા ફક્ત જડમા મેલગેલે જનને, જડ પદાર્થોને મુખ્ય માને
 અને ચૈતન્યવાદને, આ નાને તથા આત્મવિકસના સાધનોને
 મૈષ્ટ્ર મહે ત્યારે એ જરવાઈનો જમાનો કહેવાય, અને ત્યારે
 ચૈતન્યને, આત્માને અને આત્મવિકસના સાધનોને મુખ્ય ગણે,
 ઉપાદેય સમજે અને માર્ગદર્શક ગણે, સમજે ત્યારે એ
 ચૈતન્યવાદનો જમાનો સ્ફુટ મતલબ ને કાળમા, આભાસ-
 ગ્રાપણ ઓ કોઈ જામ અને આત્માના શુભોની કટર કરવા
 હોય તેવા કાળને ચૈતન્યવાદે મુગ કહી યામય, પરંતુ દરેક
 કાળમા મુખ્યતાને અવગણેલું જનને હોય છે એ ચોક્કસ

મુવર્તુમુગ

મુવર્તુમુગ શરે છે અને એટલી
 '... હિંદુ તેમજ બારે મુઠ
 -... નિર્ધાર્ય :

કરણી કારણભૂત હોય છે, કારણ કે સારા ગણાતા મનુષ્યોત્ત
કથન તથા તેમની કરણી મુજબનો મુગ કહેવાય છે

આજે જમાનો જડવાદનો છે

બોલો ! આજનો મુગ ચૈતન્યવાદનો ૭ કે જડવાદનો ?

સલામાથી-જડવાદનો

આજે જમાનો જડવાદનો ૮ દેશના સારા સારા ગણાતા
સમજદાર ને બુદ્ધિશાળી માણસો પણ આજે માત્ર આ જન્મની
જ કરણીમા માને છે તેઓ કહે છે કે-પરલોક જેવી ચીજ
જ નથી અરે ! પરલોક કે પુનર્જન્મની વાત વિચારવાની પણ
એમને પુરસદ નથી તેઓ તો કહે છે કે-આ જન્મની
વાત પણ પૂરી વિચારવાનો દાર્ઘ્ય નથી તો પરલોક કે પર
જન્મનો વિચાર ક્યારે કરીએ ? સારા સમજદાર ગણાતાઓ આ
રીતે જડમા જ રચ્યાપચ્યા રહે છે, તેમા કેટલાકે તો આત્માને
માનતા પણ નથી માટે જ કહેવાય કે-આજે જમાનો જડ-
વાદનો છે

આજે ભલે જમાનો જડવાદનો હોય છતાં ચૈતન્યવાદ
નથી એમ નહિ, છે, ભલે ગૌણ છે, છતાં ૯ જરૂર, ચૈતન્ય
વાદનો સૂચ આચર્યો નથી

જડવાદ ને ચૈતન્યવાદ બન્ને વિરોધી ૧૦ એના ઝગડામા
વિજય જરૂર ચૈતન્યવાદનો છે, પણ જડવાદના આ જમાનામા
ચૈતન્યવાદનો વિજય કરવા માટે કમળેરીને તિલાંજલી આપવી
પડશે, માયકાગલા બન્યે નહિ ચાલે, મદાનગી બતાવવી પડશે,

વળતે માલમિત્કતનો મોહ મૂકવો પડશે ધર્મની શ્રદ્ધાને
ટકાવવા માટે મરણીયા થવું પડશે

ચૈતન્યવાદ એટલે આત્મતત્ત્વની વિચારણા

આજનો વિષય ચૈતન્યવાદનો છે ચૈતન્યવાદ એટલે શું ?
ચૈતન્યવાદ એટલે આત્મતત્ત્વની વિચારણા, એની માન્યતા આત્મા
છે કે નહીં ? એમા જ મોટો વાધો છે આજે દુનિયાનો સમજી
ગણાતો મોટો ભાગ જડવાદ તરફ કેમ ઝુકે છે ? તેનું એક જ
કારણ છે કે-તેઓ આત્માને માનતા નથી, પરલોકને પણ
માનતા નથી અને પરલોકને ન માનતા હોવાથી કર્મને પણ
નથી માનતા અને કર્મને ન માનતા હોવાથી પુણ્ય પાપ
વગેરે તત્ત્વોનો પણ ઇન્કાર કરે છે કેવળ, એશઆશમમા
મશગૂલ રહેવું, ખાવું પીવું-મોજ મળાહ કરવી એમા જ તેઓ
સર્વસ્વ માને છે, માટે જ જડની પાછળ તેઓ મરી કીટે છે
આત્મા ઇન્દ્રિયગોચર નથી

આત્માની તથા આત્માના શુદ્ધોની વિચારણા એ છે ચૈતન્ય
વાદ-પણ આત્મા છે કયા ? એમા પ્રમાણ શું ? આત્મા નથી
હેખાતો, નથી ચખાતો, નથી સુઘાતો, નથી સ્પર્શાતો કે નથી
સ્પર્શતો, આત્માનો રંગ ધોળો છે કે કાળો, તેનો સ્વાદ મીઠો
છે કે ખારો, એની ગંધ સુરભિ છે કે દુરભિ, એ સુવાળો છે
કે કઠણ ? ત્યારે શું તેનો ગુણગુણ અવાજ જાણાય છે, ના !

ત્યારે આત્મા છે એમા પ્રમાણ શું ?

એક શિષ્ય ગુરુને પૂછે છે-ગુરુજી આત્મા મને બતાવો

તો હું આપ જે ધર્માસિધનની વાત કરો છો તે બધી જ માનવા તૈયાર છું—પણ આત્મા કયા છે એ જણાવો. આ વિષયમાં પૂર્વના વક્તા મુનિશ્રીએ વર્ણન કર્યું છે એ જ વિષયને જરા સ્પષ્ટ રીતે સમજાવાય છે.

શુરુએ શિષ્યની પાસે દૂધનો ખાસો મગાવ્યો અને શિષ્યને પૂછ્યું બોલ—આ દૂધમાં ઘી છે ? શિષ્યે જવાબ આપ્યો. હા શુરુજી, દૂધમાં ઘી છે. દૂધમાંથી જ ઘી નીકળે છે. શુરુ બોલ્યા—જો દૂધમાં ઘી છે તો દેખાતું કેમ નથી ? બોલો દેખાય છે ? ત્યારે શિષ્યે જવાબ આપ્યો—શુરુજી, એમ શી રીતે દેખાય ? જ્યારે દૂધને જમાવાય, ત્યારબાદ વસોવાય ત્યારે માખણ નીકળે અને માખણને ગરમ કરવામાં આવે ત્યારે ઘી તૈયાર થાય. શુરુજી બોલ્યા—અરે એવા ! ત્યારે શું આત્મા એમ ને એમ વગર મહેનતે તારે જોવા છે જ્યારે તમે મનને ધર્માસિદ્ધાન્ત મુજબની દ્વિયા અને ધ્યાનથી સ્થિર કર્યો એટલે જમાવ્યો અને સમ્યક્ જ્ઞાનના સ્વૈયાથી મથન કર્યો એટલે આત્મા અને આત્માના શુદ્ધ પણ તમને જણાયો, પણ આ બધી મહેનત આપણે કરવી નથી અને આત્માને નિહાળવો છે એમ શી રીતે બને ?

એક ક્ષણની ક્ષણે આત્માને આત્માનું જ્ઞાન કરાવવા માટે એક ચેરમાં કહ્યું છે.

‘ લબ્ય બન્દો ચરમ બન્દો ’ આદિ.

મતલબ કે—આત્માનું નૂર પ્રગટ કરવા માટે હું શિષ્ય ! તું જીમ બધ કર, આજ બધ કર અને કાલ બધ કર, અને પછી આત્મા જો ન દેખાય તો મને હસજો—મતલબ મારી મરકરી કરજો.

શિષ્યે તે પ્રમાણે આખ કાન બધ કર્યા અને ગુરુજીને કહ્યું-મને તો કંઈ જ જણાતું નથી

ગુરુજી બોલ્યા તે આખ વગેરે વાસ્તવિક બધ કર્યા જ નહાં, હા માત્ર મોંઝ્યા છે બધ કરવાનો મતલબ જરા સમજ આખ, કાન અને જીભને એના વિષયોથી ખેંચી લે શુગારના ગીતોમાં આનંદ આવે અને સિરસ્કારના ઘંટોથી આત્મા લબ્ધી ઉઠે તો સુમજ કે કાન બધ કર્યા નથી આ સુદર અને આ અસુદર એમ રાગ દ્વેષ થાય ત્યાં આખ બધ કરી શી રીતે કહેવાય ? સુદર સોજન મળે તો અહાહા ! કેવી મજા પડે છે, કેવો સ્વાદ આવે છે ! આ સારુ, આ નરમુ એમ બોલીએ છીએ જરાક તૂણમરચ એવું હોય, સુદા જેવું ચીકણું થાક મળે તો કેવી દશા થાય ■ એટલે જીભને બધ કરી નથી, જીભને જીવી નથી પણ એના ગુલામ બન્યા છીએ

આ રીતે આખ, કાન, જીભને તેના વિષયથી વેગળી કરી-મતલબ-સુદર અને અસુદર વિષયોમાં સમસાવમાં રહે

ઇન્દ્રિયોને જીતો તો આત્મા જણાય આ પ્રમાણે વિષયો ને જીતવાથી આત્મા વીતરાગ બને છે, અને આત્મા જ્યારે દેવગણના પાત્રે ■ ત્યારે આત્મા આત્માને લેઈ શકે ■ મતલબ આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય છે

આત્મા અરૂપી છે, અરમી છે, અગધી છે, અસ્પર્શી છે અને શબ્દ વિનાનો છે, ને આખથી દેખાય શી રીતે ? નાસિકાથી સુધાય શી રીતે ? ચરીચી સ્પર્શાય કેવી રીતે ? અને કાનદ્વારા સંભળાય પણ કેવી રીતે ?

આપણી બહારની ધન્નિયો બહારના ગુણોને ગ્રહણ કરે છે બાહ્ય ગુણો વગરનો આત્મા બાહ્યેન્દ્રિયથી ગ્રહણ થઈ શકે નહિ પણ હા, સમજાવવો પ્રયત્ન કરો તો આત્મા મનથી પ્રત્યક્ષ થઈ શકે છે જેને માનસ પ્રત્યક્ષ કહેવામાં આવે છે

આત્મા કેવી રીતે મનથી પ્રત્યક્ષ છે તેની સમજ

પરી રીતે આપણને દુનિયાની કાંઈપણ વસ્તુ પ્રત્યક્ષ નથી પણ એનો ગુણ પ્રત્યક્ષ છે જેમ આપણે એક ઘડો જોયો એ ઘડાતું શું જોયું ? એની આકૃતિ અને રંગ રંગ વગેરે ગુણો છે એ ગુણો ન જોય તો ઘડાને આપણે પ્રત્યક્ષ કેવી રીતે કરી શકીએ ? એવી જ રીતે આધર્મો માણસ પણ ઘડાને સ્પર્શથી જાણી શકે છે, સ્પર્શદ્વારા ઘડાતું અનુમાન કરી લે છે આધર્મોને સ્પર્શેન્દ્રિયદ્વારા સ્પર્શનો પ્રત્યક્ષ થાય છે આ સ્પર્શ અને આકૃતિ ઘડાની જ છે, જેમ સમજીને આ ઘડો છે એમ તે માને છે પરી રીતે ઘડો પ્રત્યક્ષ નથી પણ ઘડાનો ગુણ પ્રત્યક્ષ છે

એવી જ રીતે દૂર પડેલી સાકરની ગાંઠી અને મીઠાની કણીને લજ ઉપર મૂકવાથી આ સાકર છે અને આ મીઠું છે, જેમ માણસ જાણી શકે છે તેનો ફરક આખથી સમજાતો નથી પણ લજથી જણાય છે લજ શું ગ્રહણ કરે છે ? તે વસ્તુનો રસ રસ એ ગુણ છે અને લજદ્વારા તેનો પ્રત્યક્ષ થાય છે તે ગુણદ્વારા વસ્તુ પણ પ્રત્યક્ષ મનાય છે પણ પરી રીતે વસ્તુ પ્રત્યક્ષ નથી પણ ગુણનો પ્રત્યક્ષ થવાથી ગુણી વસ્તુનું અનુમાન થાય છે આવો સ્વાદ છે માટે સાકર છે અને આવો સ્વાદ છે માટે મીઠું છે, જેમ જણાય છે

નાસિકાદ્વારા કસ્તૂરી, કૂલ વગેરે ગંધવાળી ચીજોનું જ્ઞાન થાય છે ખરી રીતે નાક તો ગંધને શ્રવણ કરે છે એટલે નાસિકાદ્વારા ગંધ પ્રત્યક્ષ છે અને ગંધદ્વારા ગંધવાળી ચીજોનું અનુમાન થાય છે એમ સ્પર્શેન્દ્રિય સ્પર્શને પ્રત્યક્ષ કરે છે અને તે દ્વારા સ્પર્શવાળી ચીજોનું અનુમાન થાય છે જેમ આખા મીચેલી-બંધ કરેલી હોવા છતાં મખમલ આદિના સ્પર્શથી આપણે બાણી શકીએ છીએ કે આ મખમલ છે, આ રેશમ છે, આ કપડું છે તેમજ શબ્દને કાન પ્રત્યક્ષ કરે છે અને શબ્દ શ્રવણથી શબ્દવાળી ચીજોનું અનુમાન થાય છે જેમ દ્રવ્યથી શબ્દાદિનો શબ્દ સાક્ષીને આપણે બાણીએ છીએ કે-આ શબ્દ વાગે છે, આ તબલા વાગે છે વગેરે, વગેરે પણ ખરી રીતે તો કાન શબ્દને જ પ્રત્યક્ષ કરે છે પણ અનુમાનથી શબ્દ વાળી ચીજો પ્રત્યક્ષ જેવી આપણને લાગાય છે એમ દુનિયાની તમામ વસ્તુઓમા સમજવું બાહ્યેન્દ્રિયોથી જે જે વસ્તુ પ્રત્યક્ષ થાય તેમા તે તે વસ્તુઓનો શુદ્ધ બહારની ઇન્દ્રિયોથી પ્રત્યક્ષ છે તે-તે શુદ્ધોદ્વારા તે તે શુદ્ધવાળી ચીજ અનુમાનથી આપણને પ્રત્યક્ષ જેવી માલમ પડે છે ત્યારે સાર એ થયો કે-દુનિયાની તમામ ચીજો આપણને પ્રત્યક્ષ નથી પણ તેના શુદ્ધ પ્રત્યક્ષ છે અને શુદ્ધ પ્રત્યક્ષ હોવાથી શુદ્ધી પણ પ્રત્યક્ષ મનાય છે જેમ બહારના ઇન્દ્રિયોથી શુદ્ધ પ્રત્યક્ષ થાય છે તેમ મનથી પણ શુદ્ધ પ્રત્યક્ષ થાય છે જેમ સુખ-જ્ઞાન વગેરે આત્માના શુદ્ધોને આપણે કાનોથી સાક્ષી શકતા નથી, આંખોથી જોઈ શકતા નથી, નાકથી સુધી શકતા નથી, છલથી ચાખી શકતા નથી તેમજ સ્પર્શેન્દ્રિયથી સ્પર્શી શકતા નથી, છતાં સુખ-જ્ઞાન વગેરે શુદ્ધો

આપણને પ્રત્યક્ષ છે—અનુભવસિદ્ધ છે હું સુખી છું, હું આ વસ્તુને સમજી છું, મને આ વસ્તુનું જ્ઞાન છે આ પ્રમાણે અનુભવસિદ્ધ, પ્રત્યક્ષ—આ શુભો જણાય છે આ પ્રત્યક્ષ કયું થયું ? માનસ પ્રત્યક્ષ આ પ્રત્યક્ષને માનસપ્રત્યક્ષજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે, કેમકે આ શુભો આત્મા સિવાય બીજાના નથી તેથી આ શુભ આપણને પ્રત્યક્ષ થાય છે તેથી આ શુભોને આધાર આત્મા પણ પ્રત્યક્ષ છે ઉપરની જેમ, બાહ્ય શુભોવાળી ચીજો બાહ્યેન્દ્રિયથી પ્રત્યક્ષ છે અને આત્મા મનથી પ્રત્યક્ષ છે

હું અને મારું એ શબ્દો પણ આત્માને
પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ કરે છે

જેમ આપણે બોલીએ છીએ ‘ હું છું ’ એમાં હું એટલે કોણ ? આ શરીરધારી આત્મા, પણ હું એટલે શરીર નહિ કેવળ શરીર માટે બીજે શબ્દ વપરાય છે મારું શરીર એટલે મારું શરીર એ વસ્તુ જુદી છે અને હું એ વસ્તુ જુદી છે, એમ આપણે વિચાર કરતા રહેજે સમજી ગઈએ છીએ. જો શરીર જુદું ન હોત તો હું શરીર એમ બોલત, પણ એમ ન બોલતા મારું શરીર એમ બોલીએ છીએ આત્માને નહિ માનનાર પણ એમ બોલે છે, તો એને પૂછો કે મારું એટલે કોણ ? એને કહો હું શરીર એમ કેમ નથી બોલતા ? આ ઉપરથી સમજદાર માણસ સમજી શકે છે કે મારું એટલે આત્માની માલીનીનું શરીર આ પ્રમાણે પણ આત્મા અનુભવસિદ્ધ છે ગયું શું ? એ જનારજ આત્મા

વળી બીજી વાત માણસ મરણ પામે છે એટલે હલન-

ચવન, પ્રયત્ન, વિચાર બધું જ બધું થઈ જાય છે એક સેન્ડ પાછી કંઈ જણાતું નથી વિચારો ! એક એકન્ડમા શો ફરક પડ્યો ? શરીર એ જ છે, જે એકન્ડ પહેલા હોતું, છતાં ઉઠવું, બેસવું, હાલવું, ચાલવું, હસવું, રડવું, ખોલવું, શ્વાનોમાસ વગેરે બધું બધું કેમ થઈ ગયું ? લોન્ડી છે, હાડકા છે, માંસ છે, પોલ છે, ગરમી પણ હોય છે અને મોઝ પણ કવચિત જોવામા આવે છે, એન્ડે પૃથ્વી, પાણી, આકાશ, અગ્નિ અને વાયુ આ પાંચે તરનો વિગ્રમાન છે ત્યાર ગયું શું ? માટે સમજો, એ જે ગયો તે જ આત્મા

તેમજ શરીર અખંડ રહે છે અને આ મા ચાલ્યો જાય છે શરીર નાશ પામે ત્યાં જ આત્મા નાશ પામે એમ નથી જોઈ શરીરના ક્વચિત્ આત્માનો ક્વચિત્ પણ માની શકીએ નહિ અને શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલો પણ આત્માને મનાય નહિ ત્રીજા અખંડ રોમ છે અને આત્મા ચાલ્યો જાય છે અને ઢેઢ-ટીક વાર શરીરના અવયવો જેવા કે હાથ-પગ વગેરે તૂટી જાય તોય આત્મા કાયમ રહે છે, એટલે આત્મા જીવો છે અને શરીર એ જીવી વસ્તુ છે જેમ માણસ અને ઘર ઘર હોવા છતાં માણસ આદ્યો જાય છે ઘર તૂટી જવા છતાં માણસ જીવતો રહે છે જેમ શરીરનું પહેરણ કપડું છે, તેમ આત્માનું પહેરણ શરીર છે જેમ માણસ નવા-નવા કપડા પહેરે છે, અનેક વેશ બદલે છે તેમ આત્મા કર્મના વચે જીવંત જીવતા શરીરો ધારણ કરે છે, અને શરીરદ્વારા કરેલા કર્મનું ફળ આત્મા ભોગવે છે, કેમકે તેમા કર્મ જરવામા આત્માની પ્રેરણા છે,

આત્માના વિચારો છે, આત્માની પ્રવૃત્તિ છે માટે કર્તા-આત્મા
■ શરીર કર્મ કરવામા આધનભૂત છે કર્તા પણ આત્મા છે
અને જ્યોત્ષ્ણ પણ આત્મા છે

મમામાયી પ્રશ્ન—‘ આપ મુએ દુખ ગઈ દુનિયા ’ એ
કહેવતનો શુ અર્થ ?

જવાબ—એનો ભાવ એ જ છે કે-આત્મા ગયો એટલે
જગતની તમામ વસ્તુ, માત્રમીત્કત, ઘરબાર, સ્વજનપરિવાર
સુધગુ ય આપણા માટે નમસ્તુ છે આત્મા એ જ પ્રધાન વસ્તુ
છે આ જોળીયામા જીવ છે તો બધુ છે અને જીવ નથી તો
કંઈ નથી આત્મા નીકળ્યા પડી-આ જીવ નીકળ્યા પડી આ
જન્મની મહેનત બધી જરણાદ છે ચોક્ક વર્ષના જીવન માટે
જૂઝ મ મહ, અનીનિ, પ્રપચ-એ ઈત્યાદિ અનેક પ્રજરના પાપો
આપણે કરીએ છીએ, તેના કડુ ફળો આત્માને અનેક જન્મોમા
લોગવવા પડે, દુખી થવુ પડે અને મ મહ કરેલી ચીજો,
અહીંઆ જ પડી રહે આત્મા બધુ મૂનીને ખાતી હાયે ચા-યો
જાય આ વસ્તુ જૂઝ વિચારણીય છે, માટે આપણા જીવનમા
જૂઝ મારા-જિઆ કામો કરી લેવા જેથી આત્મા જ મેશના માટે
મુખી થાય

ગાકા-મમાધ્યાન—પ્રદેશી રાજાના પ્રશ્નો અને કેવી મજા
રાજાએ આપેલા ઉત્તરો

પ્રદેશી રાજા મહાન્ બુદ્ધિશાળી હતો, છતા આત્માની શ્રદ્ધા
ન હોવાથી હિ સાદિ પાપકર્મોમા જૂઝ આસક્ત હતો ચોતાના
ચિત્રસારથી નામના મત્રીની પ્રેરણાથી શ્રી કેશી-ગણધર મહા

રાજને સુયોગ સાપડ્યો પરદેશી રાજા કેશી ગણધર મહારાજને નમસ્કાર કરીને બેઠા અને પ્રશ્નો પૂછવા લાગ્યા તેમણે કેશી ગણધર મહારાજને પ્રશ્ન કર્યો—

પૂ ગુરુદેવ ! આપના કહ્યા પ્રમાણે હિંસાદિ-અધર્મના કાર્યો કરનાર નરકમાં જાય ❀ અને દુ ખી થાય છે, તો મારા પિતા અધર્મી હતા, નાસ્તિક હતા, આત્મા વગેરેને નહોતા માનતા, હું મેંશા હિંસાદિ કાર્યોમાં જ રક્ત રહેતા હતા, આપના કહ્યા મુજબ મારા પિતા જરૂર નરકે ગયા હશે અને દુ ખી થતા હશે મારા પિતાને મારા ઉપર ઘણો જ પ્રેમ હતો તો તેઓ મને અભ્યારે કહેવા કેમ નથી આવતા કે હે પુત્ર ! હું અધર્મ કરવાથી દુઃખતિમા ગયો છું અને દુ ખ લોગવી રહ્યો છું માટે તું પાપ ન કરીશ મારા પિતાએ મને કોઈ દિવસ આવીને એમ કહ્યું નથી માટે હું માનું છું કે પરલોક નથી

કેશી ગણધર મહારાજ જવાબમાં જણાવે છે કે—રાજન ! એક ચોરે ચોરી કરી જેથી તેને જન્મકેદની સજા કરવામાં આવી ચોરી કરવાથી પોતે કેદમાં પૂરાયો છે, દુ ખી થઈ રહ્યો છે એ વાત પોતાના બાળબચ્ચાઓને એ જણાવી શકતો નથી તેમ તમારો પિતા પણ કર્મવશ નારકીની વેદના સહન કરતો થકો-કમથી પરત્ર હોઈને આવી ન શકે, તમને જણાવી ન શકે તેથી પરલોક નથી એમ કહી ન શકાય

પ્રદેશી રાજા જણાવે છે—રાજવન ! એ વાત ઠીક છે પરંતુ મારી માતા જૈનધર્મની રાણી હતી, ધર્મવ્રત હતી-ધર્મિષ્ઠ હતી આપના મત પ્રમાણે જરૂર તે દેવલોકમાં ગઈ હશે અને દેવો તો સુખી અને સ્વતંત્ર હોય છે મારા પર મારી માતાનો

પણ ઘણું જ પ્રેમભાવ હતો મને હિંસા વગેરે ન કરવા વાર
વાર સમજાવતી હતી હવે મારી માતા દેવલોકમા ગયા પછી
કેમ કોઈ દિવસ અહીં કહેવા આવતી નથી ? તેથી હું માનુ
છું કે પરલોક જેવી ચીજ નથી

કેશી મહારાજ—સજન ! ઘોડા ઉપર બેસીને ફરતાફરતા
તમે ચમારવાડામા પહોંચી ગયા, જ્યાં માથુ ફાટી જાય તેવી સખત
દુર્ગ ધ મારતી હોય એવું એ મદુ સ્થાન હોવાથી તમે પૂરજોશથી
ઘોડા ઢોડાવ્યો અને રાજમહેલ તરફ આવી પહોંચ્યા. સ્નાનાદિ
ક્રિયા કરી--હાઈ ઘોઈ સુદર પોષાક પહેરી રાજસભામા બેઠા
ત્યાં તમે રૂમાલ ખોળવા લાગ્યા, પણ રૂમાલ ન જડ્યો તમને
યાદ આંચું કે--જરૂર રૂમાલ ચમારવાડામા પડી ગયો લાગે છે
શું તમે ત્યાં રૂમાલ ગોતવા માટે જાવ ખરા ? એવા અપવિત્ર
ઉકરડા જેવા સ્થળે દુર્ગ ધીમા પડેલા રૂમાલને લેવા તમે ઇચ્છો
પણ નહિ અને લેવા માટે માણસ પણ ન મોકલો. રૂમાલ ગમે
તેવો સુદર હોય--તમે લેવા જવા માટે સ્વતંત્ર છો છતાં તમે
લેવા જતા નથી તેથી તમે નથી એમ ન મનાય, તમે હયાત
છો એમ દેવતાઓ પણ સ્વર્ગમા ગયા પછી અહીંઆ ખબર
આપવા આવતા નથી, કારણ કે ત્યાંના લોભ-વિલાસજન્ય
સુખો અપૂર્વ કોટિના હોય છે અને અહીંઆ ભારે દુર્ગ ધી છે
મનુષ્ય લોકની દુગ ધ ૪૦૦-૫૦૦ જોજન ડાચી ઉછળે છે, તેથી
કોઈ પૂર્વજન્મના અપૂર્વ સ્નેહ વગર, અથવા કોઈ મહર્ષિના
ઉચ્ચ કોટિના તપ-ત્યાગ વગર અથવા કોઈ મત્રના આકર્ષણ
વગર દેવતાઓ અહીંઆ આવતા નથી તેથી દેવલોક નથી કે
બીજો જન્મ નથી એમ માની શકાય નહિ

જ્યારે અહીંના તુચ્છ લોગોમા પણ આસક્ત બનનાર એક સ્ત્રીને મૂકીને પરદેશમા વસનાર ત્યાની સુદર સ્ત્રીમા આસક્ત બની અહીંની સ્ત્રીને ખબર પણ આપતો નથી, સ્ત્રી, બાળ-બચ્ચા બધાને ભૂની જાય છે, તેમની વાત પણ તેને પસંદ પડતી નથી ત્યારે સ્વર્ગના અપૂર્વ લોગવિલાસમા આસક્ત બનેલા દેવો મનુષ્યલોકમા આવે નહિ અને ખબર ન આપે એમા નવાઈ રી ?

પ્રેશી રાજા—ભગવન્ ! એક ચોરને ચોરીના ગુનાવી પકડવામા આંચે તેને દેહાત દડની સજા કરવામા આવી એ ચોરના શરીરના કકડે કકડા કરીને જોયુ, શરીરને ચીરીને જોયુ પણ આત્મા શરીરના કોઈ પણ ભાગમા જોવામા ન આંચે જોધી આત્મા છે એમ ગી રીતે મનાય ?

ગુરુદેવે જવાબ આપ્યો—રાજન્ ! અરણીના બે લોકડાને પરસ્પર ઘસવાથી અગ્નિ પ્રગટ થાય છે, પણ એ અરણીના લોકડાને ચીરવામા આવે નો તેમા અગ્નિ જણાતો નથી પણ તેમા અગ્નિ છે કે નહિ ?

રાજા—છે જરૂર

ત્યારે ગુરુદેવે કહ્યું—અગ્નિ કેમ દેખાતો નથી ? જ્યારે પરસ્પર ઘસાય ત્યારે અગ્નિ પ્રગટે અને તે આપણે જોઈ શકીએ છીએ જેમ—અરણીમા રહેલો ફૂંથી અગ્નિ જ્યારે નથી દેખાતો ત્યારે શરીરમા રહેલો અફૂંથી આત્મા શી રીતે દેખાય ?

રાજા—ગુરુદેવ ! એક ચોરનુ એ મરતા પહેલા વજન કર્યું અને મર્યા પછી તરત જ વજન કર્યું તો વજનમા જરાય ફરક

ન પડયો. જો આત્મા જેવી ચીજ હોત તો જરૂર વજનમા ફરક પડત ડારણ કે પહેલા આત્મા સહિત ચીર હતુ, હવે આત્મા વગરનુ છે એટલે વજનમા અવશ્ય ફરક પડવો જોઈને હો. પણ વજન ઘટયુ નહિ. જેમાં આત્મા જેવી ચીજ જણાતી નથી.

શુક્રદેવ—રાજન્ ! આમડાની ખાની મસડતુ વજન કરે. અને પછી એમા પવન ભરે, અર્થા બાદ તેનુ વજન કરે તો વજનમા જરાય ફરક નહિ પડે જ્યારે મમકમા પવન ભરાવા છતાય વજનમા ઘટવધ થતી નવી તેથી મમકમા પવન નથી એમ ન મનાય, તેથી જ રીતે શરીરમાથી આત્માના નીકળવાથી વજન ઘટયુ નહિ તેથી આત્મા નથી એમ ન માની શકાય, કેમકે આત્મા-અરૂપી છે, એમા વજન હોતુ નથી.

રાજા—એક ચોરને મજબૂત કોઠીમા પૂર્યો જેને ડાણુ સરખુય નહોતુ. એની કોઠી ને ચારે તરફથી સત્જાડ બંધ કરી તે બંધ કોઠીમા ચોરને ત્રણ દિવસ રાખવામા આવ્યો. એથે દિવસે કોઠી ખોની જોયુ તો ચોર મગ્ધો જણાયો, એના શરીરમા કીડા પડેલા હતા. જો તેમા આત્મા હોત તો બંધ કોઠીમાથી શી રીતે નીકળત ? કોઠીમા ત્રણ પછ પડયુ નહિ ત્યારે છવ ગયો ક્યાથી ? તેથી છવ-આત્મા નથી એમ સામિત થાય છે.

કેશી ગણધર—રાજન્ ! ચારે તરફથી બંધ માનમા અથવા બંધ કોઠીમા પ્રવેશ કરીને કોઈ માણુમ શખ વાડે તો તેનો અવાજ બહાર આવે કે નહિ ?

પ્રદેશી રાજા—અવાજ બહાર આવે છે.

કેશી મહારાજ—રાજન્ ! જ્યારે બહાર જવાનો રસ્તો ન હોવા છતાં કોડીમાથી અવાજ બહાર નીકળી શકે છે અને અવાજ તો કૂપી છે ત્યારે આત્મા તો અકૂપી છે અને તે કોડીમાથી બહાર નીકળે તો એમા વાધો શો ? એને કાણા-વિવરની જરૂર નથી અકૂપી આત્મા જમે ત્યાંથી બહાર નીકળી શકે છે અને ગમે ત્યાં જઈ શકે ॥

આની રીતે કેશી ગણુધર મહારાજએ શુક્તિપુરસ્સર સમજાવ્યું ત્યારે પ્રદેશી રાજાને આત્માની શ્રદ્ધા થઈ તેથી આત્મા, કર્મ, પુણ્ય, પાપ, પરલોક આ બધી વસ્તુને તે માનવા લાગ્યો જેથી તે બહુ શ્રદ્ધાળુ અને આસ્તિકશિરોમણી બની ગયો.

આ રીતે આપણને પણ કદાચ આ માની શ્રદ્ધા ન થતી હોય તો વિદ્વાન્ શુરુઓ પાસે જઈ વિનયથી પૂછી, સમજીને નિર્ણય કરી લેવો. જોઈએ અને ધર્મમા બહુ ચૂસ્ત-શ્રદ્ધાળુ બનવું જોઈએ.

કેટલાકે એમ માને છે કે-પૂર્વજન્મ હોય તો અમને પૂર્વજન્મની વાતો યાદ કેમ નથી આવતી ! આપણને કોઈને યાદ આવતી નથી માટે પૂર્વજન્મ છે એમ કેમ માની શકાય ? આવી માન્યતા પણ બરાબર નથી જ્યારે એક જન્મમા પણ દેએલી, અનુભવેલી વાતો પણ આપણે જૂલી જઈએ છીએ તેથી અનુભવેલી વસ્તુઓ નથી એમ માનવા નથી પૂર્વજન્મની વાત તો દૂર રહી પણ આપણે સૌ ગર્ભમા હતા એ વાત તો નિર્વિવાદ છે, છતાં જન્મ્યા પછી ગર્ભની વાતો આપણને યાદ નથી ગર્ભમા કયા સ્થાનમા હતા ? કેવી રીતે રહ્યા હતા ? કેવું

દુ ખ અનુભવતા હતા ? આ બધી વસ્તુઓનો આપણને જન્મ્યા પછી કંઈ પણ ખ્યાલ હોતો નથી, છતાં જો બધી વસ્તુ નિશ્ચિત છે ગર્ભમાં દુર્ગંધીના સ્થાનમાં રહેવું, દુ ખ રહેવું-ગર્ભમાં પણ રહેવું-આ બધી વસ્તુઓ સત્ય હોવા છતાં આપણને યાદ નથી તો ગર્ભ પહેલાની પૂર્વજન્મની વાતો આપણને યાદ ક્યાથી હોય ? કારણ કે-ભય કર દુ ખમાં આવેલો આત્મા પૂર્વની વાતોને રહેજો ભૂતી ભય છે અને એકદમ મુક્ત થતાં જો દુ ખની વાતોને પણ ભૂતી ભય છે એવો આત્માનો ભૂતકલ્પો સ્વભાવ છે જેવી રીતે ગર્ભની વસ્તુ આપણને યાદ નથી છતાં ગર્ભમાં હતાં જો નિશ્ચિત છે તેવી જ રીતે પૂર્વજન્મ પણ નિશ્ચિત છે ગર્ભ અને પૂર્વજન્મ આપણને યાદ નથી તેથી તેનો નિષેધ થઈ શકે નહિ, આત્મા ભૂતી કેમ ભય છે ? તે ભૂલાવનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે આ જન્મમાં પણ કેટલીક વખત એક વાત યાદ આવે છે અને પાછા આપણે ભૂતી જઈએ છીએ-યાદ કરતાં પણ તે વાત યાદ આવતી નથી અને ઘોડીવારમાં અચાનક યાદ આવે છે એમ ઘણી વખત બને છે આવી વાતો અનુભવસિદ્ધ છે ઘડીકમાં યાદ આવે છે ને ઘડીકમાં ભૂલાય છે । જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમભાવને લઈને યાદ આવે છે અને જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયને લઈને ભૂલાય છે જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વિશેષ ક્ષયોપશમ થઈ જાય તો ઘણાં વર્ષોની વાતો પણ કેટલાકને યાદ આવી જાય છે અને પૂર્વજન્મનું જ્ઞાન પણ થઈ જાય છે, એને જાતિરમરણજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે, એવા પ્રકારના જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમને લઈને કાંઈને અવધિજ્ઞાન પણ

ધાય છે જે અવધિજ્ઞાનવડે પોતાના-પૂર્વના જન્મો તથા બીજાના પૂર્વ જન્મો જાણી શકાય છે અને અવિન્ય કાળમાં થનારા જન્મો અને થનારા ઘટનાઓ પણ જાણી શકાય છે, પણ હરેકને તેવા પ્રકારના ક્ષયોપગમ જાવ વિના તેવા પ્રકારનું જ્ઞાન હોતુ નથી તેથી પૂર્વજન્મ અને પુનર્જન્મ જેવી વસ્તુઓ નથી એમ ઠાઠો માણુસ કહી પણ કહી ન શકે કોઈએ અમેરિકા અથવા યુરોપ વગેરે દેશો ન જોયા હોય તેથી અમેરિકા વગેરે નથી એમ કેમ કહી શકાય ? એકેટલા ઘુટનાર બાળકને સાત ચોપડીનું જ્ઞાન હોતુ નથી તેથી તે સાતમી ચોપડીનો નિષેધ કરી શકે નહિ શિક્ષકના કથન પર વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ અથવા તેવા પ્રકારનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ શિક્ષકની પાસેનું જ્ઞાન પણ થડા વગર અને શિક્ષકના કહ્યા પ્રમાણે અભ્યાસ કર્યા વગર જ્યારે મળી શકતું નથી ત્યારે અતીન્દ્રિય જ્ઞાના પુરુષોએ બતાવેલું જ્ઞાન અને તેમને બતાવેલી વસ્તુઓ તેમના કહેલા સિદ્ધાંત મુજબની ક્રિયા કર્યા વગર અને તેવા પ્રકારનું જ્ઞાન મેળવ્યા વગર આપણે જાણી શકીએ નહિ તેથી તેનો નિષેધ કરવાનો હક્ક આપણને રહેતો નથી

કદાચ તમે કહેશો કે અમેરિકા વગેરે દેશો જોનાર માણુસ મોજુદ છે અને સાત ચોપડી જણેલા માણુસ પણ હયાત છે તેથી તેમના ઉપર વિશ્વાસ રાખીને તેમની વાત કબૂલ કરવી પડે છે એવા પૂર્વજન્મ ને પુનર્જન્મ જાણનારા જ્ઞાની તો અત્યારે હયાત નથી તેથી આવી વાતો કોના બરોએ માનવી ?

તો એ વાત પણ વિચારવાથી આપણને માલૂમ પડશે કે- આ દેશમાં આજથી અઢી હજાર વર્ષ પહેલાં એવા જ્ઞાની પુરુષો

મોક્ષ હતા અને તે મહાપુરુષોએ કહેલા વચનો સિદ્ધાંતમાં આજે મોક્ષ છે તે ઉપરથી આપણે બધું જાણી શકીએ છીએ, કોઈ પણ કાળમાં જ્યાં માણસો તેવા જ્ઞાની હોતા નથી, છતાં જાણનાર પુરુષોના ઉપર વિશ્વાસ રાખીને બધું માનવામાં આવે છે ત્યારે વર્તમાન કાળના પુરુષો ઉપર વિશ્વાસ રખાય છે, તે ભૂતકાળના પૂર્વ પુરુષો ઉપર વિશ્વાસ કેમ ન રાખવો? ત્યારે હજારો વર્ષના ઇતિહાસ ઉપર જાણે માણસને વિશ્વાસ છે તો હજારો વર્ષ પહેલાના ભણેલા આપણા સિદ્ધાંતો ઉપર આપણને વિશ્વાસ કેમ ન હોય? પૂર્વના ઘણા પુરાણો સિદ્ધાંતોમાં કહેલી વાતો આજે માત્ર સ-વિજ્ઞાનદ્વારા સિદ્ધ થાય છે જેમ પાણીમાં જીવ, વનસ્પતિમાં જીવ, પરમાણુ શક્તિ, શબ્દની અપૂર્વ શક્તિ, ધર્માસ્તિકાય નામનો પદાર્થ વગેરે વગેરે જે ભૂતકાળમાં જ ન સિદ્ધાંતમાં બહુ સ્પષ્ટ રીતે બતાવેલા છે તે જ વાતો આજ સાયન્સ-વિજ્ઞાન બહુ મહેનતથી સિદ્ધ કરી રહ્યું છે અને તે જ વાત સિદ્ધ થાય છે

ત્યારે ભૂતકાળમાં એવા ય ત્રો કે મશીનો નહોતા ત્યારે જે જ્ઞાની પુરુષોએ આવી ખારીક વાતો બહુ કહેલાંથી જાણીને બહુ જ સ્પષ્ટ રીતે કહી છે, તે જ જ્ઞાની પુરુષોએ, આત્મા, પુરુષ, પાપ, કર્મ અને તેનું ફળ-કર્મની વિશિષ્ટ શક્તિ, જન્મ અને મરણ, પૂર્વજન્મ ને પુનર્જન્મ, આત્માની અમરતા, કર્મકર્તૃત્વ, કર્મભોક્તૃત્વ વગેરે તમામ વસ્તુઓ બતાવી છે તે વસ્તુઓના ઉપર વિશ્વાસ કેમ ન રાખવો? આજે પણ કમનુ કમ સાક્ષાત્ દેખાય છે એક સુખી એક દુઃખી, એક રાગી એક નિરાગી, એક બુદ્ધિશાળી એક મૂર્ખ, એક જોષી બુદ્ધિવાળો એક વધારે બુદ્ધિવાળો,

માણસ એક વખત રોગી બને છે, દવા લાગુ પડે છે, નિરોગ થાય છે, એક વખત દવા નથી લાગુ પડતી, તેની તે દવા પણ અસર કરતી નથી, રોગ વધતો જાય છે ને મૃત્યુ પામે છે જરાય રોગ હોતો નથી ને મૃત્યુવશ થાય છે અને બહુ રોગી માણસ ઘણા વર્ષ જીવે છે એક વખત જે માણસ કમાય છે તે જ માણસ બીજી વખત ખોવે છે એનો એ ધધો ને એની એ મહેનત હોવા છતાં કમાઈ શકતો નથી તે જ માણસ એક વખત ઓછા સાધને અને ઓછી મહેનતે કમાય છે કેટલાએકને વગર મહેનતે પણ દરેક જવાથી લાખોની મિલકત મળી જાય છે વગર મહેનતે પણ શજગાદી મળી જાય છે એવા પણ દાખલાઓ દુનિયામાં મોટા છે એક જ માણસ ઘડીમાં સુખી ને ઘડીમાં દુખી થાય છે ઘડીમાં રડાવનારા સંયોગો મળે છે અને ઘડીમાં હસાવનારા સંયોગો પ્રાપ્ત થાય છે અણધાર્યું સુખ ને અણધાર્યું દુખ આવી પડે છે ધારણામાં હોય તે ભગડી જાય છે કેટલા એક ઉમરભર ઇચ્છાઓ કરે છે, મનોરથો મેવે છે ઘણી ઘણી મહેનત કરે છે છતાં કોઈ ઇચ્છા પૂરી થતી નથી ને પોતે ખતમ થાય છે કેટલાએકને વગર માગ્યે વગર મહેનતે બધું મળે છે આ બધું કર્મનું સાક્ષાત્ ફળ છે પુણ્ય પાપનું માક્ષાન્ ફળ છે, છતાં તે માનવામાં આનાકાની શેની હોય ? કરેલા કર્મો અહીં પણ ફળે છે અને આવતા જન્મમાં પણ ફળે છે આ જન્મમાં નહિ કરેલા પૂર્વ જન્મમાં કરેલા કર્મો આ જન્મમાં પણ ફળે છે, આવતા જન્મમાં પણ ફળે છે કર્મનું ફળ પોતાને જ લોગ વડે પડે છે જેમ કોઈને ૧૦૫ ડીગ્રી તાવ આવે-ચેટ દુખે કે માથું દુખે તેનો ભાગ કોઈ લઈ શકતું નથી પોતાને જ બધું

લોગવવુ પડે છે આ જાધા કર્મના પરિણામ-ફળો છે કરેલા કર્મોની મુદત પાકે ત્યાંજ તે ફળ આપે ॥ (મુદત એટલે અબાધાકાળ) આ જન્મમા મુદત પાકે તો આ જન્મમા ફળે અને બીજા જન્મમા મુદત પાકે તો બીજા જન્મમા ફળે

આ વિષયમા કેટલાક માણસો કલ્પનાના ઘોડા હોડાવે છે તેઓ કહે છે કે-આ જન્મમા કરેલા કર્મો આ જન્મમા જ લોગવાઈ જાય છે તેથી કઈ બીજો જન્મ નથી, પણ વિચાર કરતા માણસ પડશે કે-આ વાત પણ જરાબર નથી કેમકે-આ જન્મમા કરેલા કર્મો આ જન્મમા જ લોગવાતા હોય તો મરણસમયે કરેલા કર્મો ક્યારે લોગવવાના ? આ રીતે પણ બીજો જન્મ માનવો જ પડશે, માટે આવી રીતે કલ્પનાઓ કરી અને ખોટા તર્કો કરી, પોતાની શ્રદ્ધાને મલિન કરવી એ હાલના માણસનું કામ નથી દુનિયાના તુચ્છ અને સલ્લભ ગુર કામલોગોની વાસનાને આધીન થઈને આવા લોગોને નહિ છોડવાની બુદ્ધિએ આવી કે પનાઓ કરવી પડે અને પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવના વચનોથી વિરુદ્ધ ચાલવું પડે આવી રીતે મરણ મુજબ કાલ્પનિક વૃત્તિ રાખીએ અને ગમે તે પાપો કરીએ તેથી પાપ કર્મ આપણને છોડી નહિ દે, કરેલા કર્મો દરેકને રડી રડીને પણ લોગવવા જ પડે છે, માટે કર્મ બાધતા વિચાર કરો, પાપકર્મ કરતા ઠરો, પરલોકનો ખ્યાલ રાખો અને ધર્મમા લીન જનીને આત્માને શુદ્ધ કરો કર્મોને આપણે જોઈ શકતા નથી, પુણ્ય પાપને આપણે જોઈ શકતા નથી છતાં તેનું ફળ ઉપર હલ્લા મુજબ સાક્ષાત્ છે

સલામાથી ઝડક-એક પત્થર પૂજાય છે ત્યારે બીજો અધકાય છે, દીચાય છે જડમા આમ ફેરફાર કેમ ?

ઉત્તર-જેઓ પત્થરમા જીવ ન માનતા હોય એમની પામે આવેા પ્રશ્ન થાય આપણે તો પત્થરમા, પાણીમા, અગ્નિમા અને વનસ્પતિ વગેરેમા જીવ માનીએ છીએ પત્થરમા-તે પૃથ્વી કાયમા પણ જેનો પુણ્યનો ઉદય હોય તે પૂતલ, જેનો પાપનો ઉદય હોય તે દીચાય છે જીવ ગયા પછી પણ તેનું પુણ્ય પાપ કામ કરે છે અહીંઆ પણ આપણે જોઈએ છીએ કે પુણ્યશાળી પુરુષોના હેઠનો સંકારપૂર્વક બદલ વગેરેના તાકડાથી અભિ સંસ્કાર થાય છે અને પાપના ઉદયવાળા રખડી મરે છે

અહીંઆ એક વાત મમજવાની છે કે-વિવિધ મુખ-દુ ખના અનુભવનો આવે છે મુખ દુ ખના અનુભવમા પુણ્ય પાપ સાક્ષાત્ કામ કરે છે અને એ મુખ દુ ખનો અનુભવ આત્માને હોય છે, જડ ચીજોને નહિ મટે ત્યાં માક્ષાત પુણ્ય પાપનો પ્રશ્ન ટકી શકતો નથી છતાં ત્યાં પણ પરપરાએ તો તે જીવોના પુણ્ય પાપનું કારણ મનાય

કેટલાકે એમ પણ કહે છે કે-ધર્મ, નીતિ, નિયમો વિં દુનિયાની વ્યવસ્થા સાચવવા જે તે ધર્મ, નીતિ વગેરે વસ્તુઓ છે હા, તેથી દુનિયાની પણ વર્ણનથી રહેજે મમજી શકાય છે પાપ છે પુણ્ય પાપનું ફળ છે સંસારમા ભટ

છે કમના નાશથી મુક્તિ છે, માટે કમ તોડવા માટે હરેક આત્માએ સારી રીતે ધર્મની આરાધના કરવી જરૂરી છે. જીવનમાં ધર્મ છે તો બધું છે ધર્મ નથી તો કંઈ નથી, જીવન નકામું ॥ દુનિયાના સુખો પણ ધર્મના પ્રભાવે મળે છે અર્હિયા મહોજલાલી, આખાની, હદિસિદ્ધિ અને પરદોકમા સદ્ગતિ, અને ક્રમે-ક્રમે મુક્તિ, આ બધા પ્રતાપ ધર્મનો છે.

દુનિયામાં ઇજ્જતના માટે પણ લોકો નીતિ અને સલાહાર રાખે છે, તો આપણે આત્માની શુદ્ધિના માટે કેમ ન રાખીએ ? જહાન વિમસ માટે દુનિયા મોટો ખર્ચ અને ઘણી મહેનત કરે છે તો આત્મવિકાસ માટે આત્માને માનનારે શા માટે મહેનત ન કરવી ? દુનિયામાં ઘણી મહેનત કર્યા છતાં નમીજ વગર કંઈ જ મળતું નથી, અને પુણ્ય બળ હોય તો દેવો પણ ખેત્યાર્ધને આવે છે અને નિધાનો પણ આવીને મળે છે જ્યારે વસ્તુપાળ તેજપાળ જમીનમાં સોનામહોરોનો ચક્ર ફાટવા બંધ છે પણ જ્યાં જમીન ખોદે છે ત્યાંથી બીજો ચક્ર મળે છે આ બધા પુણ્યનો પ્રભાવ છે ચિત્રાવેલી, ફદલી અને હક્ષિણાવતી શંખ જેવી વસ્તુઓ પણ દુનિયામાં મોજુદ છે છતાં ભાગ્ય વિના મળતી નથી અને ભાગ્યશાળીને વિના માગ્યે મળે છે માટે કોઈ પણ જાતના દુરાચરને વશ ન થતા ખૂબ શ્રદ્ધાથી પુણ્યના કાર્યો કરવા એ આપણી યોજાણી દુરજ છે.

પરદેશી રાજાની વાત આપણે આગળ કહી ગયા પરદેશી રાજાએ સમજ્યા છતાં પણ જરા કદાચહ કર્યો, કેશીમણધર મહારાજને જણાવ્યું—ચુરદેવ ! આપની વાત સાચી છે, પણ અમારે ત્યાં તો સાત પેઢીથી નાસ્તિકતા ચાલી આવે છે હ

નાસ્તિક, મારો ખાપ નાસ્તિક અને મારા દાદા, પડદાદા વિગેરે પણ નાસ્તિક હતા-આ પરપરાની નાસ્તિકતા કેમ છૂટે ?

કેશી મહારાજે ચાર માણસના દૃષ્ટાંતથી સમજાવ્યું કે-રાજન્ ! સાલજી એક વખત ચાર માણસ પરદેશમાં કમાવા માટે નીકળ્યા રસ્તામાં એક લોખંડની ખાણ આવી. ચારે એ લોખંડ લેવાય એટલું લીધું આગળ ચાલ્યા ત્યાં તાબાની ખાણ આવી પણ જણાએ લોખંડ પડતું મૂક્યું અને તાબુ ઉપાડ્યું એકે કહ્યું-મારે તો મૂકવું નથી, જે લીધું તે લીધું ત્યાંથી રાજી આગળ ચાલ્યા ત્યાં ચાલીની ખાણ આવી પેલા ત્રણ જણાએ તાબુ મૂકી દઇને ચાલી લીધી પેલા લોખંડવાળાને પણ ચાલી લેવા હજી ત્યારે તેણે જવાબ આપ્યો તમે તો ભોળા છો ઠેકણા વગરના છો ઘડીકમાં આ ને ઘડીકમાં આ મને એ ન પાવવે મેં તો લીધું તે લીધું એણે લોખંડ ન મૂક્યું ચારે જણા આગળ ચાલ્યા આગળ જતાં સોનાની ખાણ આવી ત્રણે જણે ચાલીના કકડા પડતાં મૂક્યા અને સોનું લેવાય એટલું લીધું પેલા લોખંડવાળાને પણ સમજાવ્યું કે-અલ્યા, તું પણ સોનું લઈ લે, લોખંડ મૂકે ઠેકણા આ સાલજી પેલા લોખંડવાળાએ જવાબ આપ્યો તમે તો હાથેથી વગરના છો, ઘડીઘડી ફેર ફાર કરો છો મને એ ન પાવવે મેં તો જે લીધું તે લીધું પેલા લોખંડાએ કિંતુબુદ્ધિથી પણ સમજાવ્યું છતાંયે ભાગ્યહીન મૂરખ ન સમજ્યો, અને સાચો જવાબ આપે છે કે-મેં તો પકડ્યું તે પકડ્યું

આમ ચારે જણ જગતી વટાવતા પોતાના દેશમાં પાછા ફરે ॥ પેલા ત્રણ જણા, સોનું વેચીને મોજમજા કરે છે અને

મુખમા રહે છે ત્યારે જેવો લોખંડવાળો તે જોઈને ધણું
શૂર છે

કેરી ગણધર લગવાન, પરદેશી રાજાને કહે છે કે-હે રાજા !
આ આરમા બુદ્ધિશાળી કોણ ? રાજાએ જવાબ આપ્યો-ગુરુદેવ !
લોખંડવાળો મૂર્ખ અને બીજા ત્રણ જણા કાઠ્ય આ વાત
રાજાના મળે હિતરી ગઈ અને તરત જ રાજા સમજી ગયો.
બીજા દિવસે પોતાના અતેહરની સાથે સભામા આવીને
તેણે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને આસ્તિકશિરોમણી
બની ગયો. કાળક્રમે તે જોટલો બધો સહનશીલ બન્યો કે તેની
રાણી સૂર્યકાતાએ તેને ઝેર આપ્યું, તે વાતની રાજાને ખબર
પડી કે-આ કામ રાણીનું છે છતાં તેના ઉપર જરા પણ રોષ
ન કરતા અપૂર્વ ક્ષમા ધારણ કરી, સમભાવમા હીન બની
કાળ કરીને પહેલા દેવનોકમા સૂર્યાલ નામના વિમાનનો મારીક
મહાન્ ઝહિવત દેવ થયો. આજે પણ તે દેવપણે મૈત્રુદ છે
મહાન્ મુખી દશામા પણ ધર્મની શ્રદ્ધામા ચૂસ્ત છે

કેવો મુદર એ જમાનો હતો અને કેવી ત્યારની સરળતા
હતી કે સાત્રુ લાગતા જ સૌ તેનો સ્વીકાર કરતા. આજે વસ્તુ તદ્દન
વિપરીત છે મગજમા કસેવી માન્યતાઓને જૂઠી જાણવા છતાં
પણ છેડવી મુશ્કેલ પડે છે સમજાવનારને જવાબ કેમ આપવો ?
એ જ ધ્યાન રહે છે જોટા કુતકો કરી સાચી વસ્તુને તોડવાની
બુદ્ધિ રહે છે, પણ તે કલ્યાણનો માર્ગ મથી સાચી વસ્તુ
સ્વીકારવી તે જ આપણી ફરજ છે

આજે કેટલાકે સમજે છે છતાં પાપને છોડી શકતા નથી વિષયવાસનાની ધૂનમાં હોડવું બારે પડે ॥ તેઓએ પણ પોતાના આત્માને સમજાવવો જોઈએ હે ચેતન ! અહીંઆ તારાથી સ્વાદ મૂટતો નથી, ક્ષણભંગુર શરીરના માટે તું અભક્ષ્યનું ભક્ષણ કરે છે, અપેય પદાર્થોનું પાન કરે ॥ અને ખોટું રસતે જાય છે તને સદાચાર નથી ગમતો જીરાઈનાં ક્રમે કરે છે ધર્મવિહીન બની, અનીતિ, જૂઠું ને પ્રપચમાં મહાલે છે, પાપ ક્યેં જ જાય છે પણ યાદ રાખ ! આનું પરિણામ ભયકર છે આ પાપના કાર્યોથી તારે દુર્ગતિમાં જવું પડીશ, દુઃખી થવું પડશે, રોગી થવું પડશે, નિર્ધન થવું પડશે, કળાલ હાલતમાં જીવન ગુજારવું પડશે, ખાવાને દુકડા નહિ મળે, પહેરવાને કપડા નહિ મળે, રહેવાને મકાન નહિ મળે ત્યારે તારી શી દશા થશે ! જો મરીને જનનવર થયો તો માસાહારીઓ તથા કસાઈઓ તને ચીરી નાખશે, મારશે, તું ચીસો પાડીશ, ત્યાં તારું કંઈ પણ નહિ ચાલે જો મરીને કુકડા કે કળુતર થયો તો માસાહારીઓ તને ગરમ પાણીની તપેલીમાં બાફી નાખશે ત્યાં તું તરફડી તરફડીને મરીશ ત્યાં કોઈ તારો બચાવ નહિ કરે જો મરીને નારકી થયો તો પરમાધામીઓ તારા શરીરના દુકડે દુકડા કરી નાખશે, તને ચીરી નાખશે, ફાડી નાખશે, કાપી નાખશે અને છુદી નાખશે તું ગમે તેટલી જૂંમો પાડીશ પણ જો પરમાધામીઓને દયા નહિ આવે ત્યાં કોઈ બચાવ નહિ શકશે ત્યાં કોઈ તારો રક્ષણકાર નહિ મળે હજારો વર્ષો સુધી તીવ્ર દુઃખો ને તીવ્ર વેદના તારે સહવી પડશે તારું કંઈ નહિ ચાલે માટે તું સમજ પાપના કૃણા ભયકર છે માટે પાપના કાર્યો છોડ !

છોડ ! ! છોડ ! ! ! આ રીતે આત્માને સમજાવીને પણ પાપને તિલાંજલિ આપે અને ધર્મની ખૂબ ખૂબ આરાધના કરે.

જડવાદ ધોર સહારકે છે

જો તમારે સારું કૃષ્ણ લેવું હોય તો બીજાને ધની, સુખી દેખીને તેની ઇર્ષ્યા ન કરે, કોઈનું ખૂટ ન કરે, મૈત્રીભાવનાને જીવનમાં કેળવે, પુણ્ય પાપને માને અને સિદ્ધાંત મુજબની કરણી કરે, જ્ઞાન, દર્શન, સુખ અને વીર્ય એ આત્માના શુભો છે, એને વિકસાવે-પ્રગટાવે

તપ એ આત્માનો શુભ કે જાણે એ આત્માનો શુભ ? ખાવાનું તો અનાદિ કાળથી ચાલુ જ છે, છતાં તૃપ્તિ થઈ નથી જડવાદમાં શું છે ?

લડાઈ ઝગડા, હુમરાની ખૂનામરડી, દુનિયાની ધમાવ આ બધું શાને આભારી છે ? જડવાદને આભારી છે ચૈતન્યવાદ જેટલો વધશે તેની જ શાંતિ, સમાધિ અને આબાદી વધશે જડવાદના વિકાસનું પરિણામ આજે નજરે નેવાય ॥ અત્યુબોધ, ગેસ આ શું છે જેનાથી લાજખોનો ઘણું વળે છે, અબજોની મિલકત પાપમાવ થાય છે આ વસ્તુઓ કંઈ નવી નથી પૂર્વના ઋષિમુનિઓ-મહાપુરુષો આ તમામ જાણતા હતા કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર કે જે બે હજાર વર્ષનો પુરાણો અથ છે, તેમાં તમામ વસ્તુઓ જતાવવામાં આવી છે સામા મનુની પ્રજાને શુભજાવવા માટે તેમાં ગેસના ઉપાયો જતાવવામાં આવ્યા છે પ્રાચીન કાળમાં એક તીર ફેંકતા જ આગ-આગ ફાટી નીખે એક તીરથી પાણી-પાણી થઈ લેકે તેમાં ડૂબી જાય પૂર્વના

પુરુષો આ વિજ્ઞાન બાણુતા હતા પણ સાથે-એ માનતા હતા કે-આ વિજ્ઞાન એ વિનાશક છે, તેનાથી દુનિયાની બરબાદી છે માટે જ તેનો પ્રચાર ન કર્યો જડવાદના આવિષ્કારમા એક બીજાને સહાર છે અરે ! આજે તો મરણ માથે ભમી રહ્યું છે

ગૌસ, આલુબાગ, કિરણ, આ તમામ વસ્તુના આવિષ્કારમા બોલો શાંતિ વધવાની કે સહાર વધવાનો ? જડવાદનો જેટલો આવિષ્કાર તેટલી જ બરબાદી, હાનિ, વિનાશ અને લડાઈ, વધવાની જડવાદ વધે એટલે એક દેશ બીજા દેશને દબાવે, પરસ્પર ભય, જડવાદી પોતાનું ઘર પણ બાળે અને બીજાનું પણ બાળે બીજાનું બાળવા પોતાનું પહેલું બાળે ન્યારે ચૈતન્યવાદી-સમજી માણસ પોતાનું અને પારકાનું રક્ષણ કરે ચૈતન્યવાદમા કષાયોને છૂતવાના હોય તે કોઈને જ દુશ્મન ન માને, બધાને મિત્ર માને

ચૈતન્યવાદ તારક છે ન્યારે જડવાદ સહારક છે

ફરી ફરીને કહું છું કે—

માહ રાખો કે જડવાદના જોરમા દુનિયાની પાયમાલી છે જડવાદના આવિષ્કારમા દુનિયાનો સહાર છે, જડવાદની વૃત્તિમા જગતની બરબાદી છે, ચૈતન્યવાદના જોરમા-તેના આવિષ્કારમા જગતમા શાંતિ છે, આબાદી છે અને તેમા જ સાચું સુખ સમાયેલું છે ચૈતન્યવાદમા મોજ છે, સમૃદ્ધિ છે, સરક્ષણ છે. ન્યાયનીતિ, સદાચાર અને ધર્મ તમામ એમા સમાયલા છે તેમા વૈરવિરોધ નથી, પણ મૈત્રીભાવ છે, ચૈતન્યવાદી ભલે

થોડા હોય પણ એજ કિમતી છે હીરા થોડા હોય છે પણ કિમત એની જ અકાય છે, નહિ કે પથરાની

હવે આ વિષયમાં એક દાહત કરી આજનું વ્યાખ્યાન સમાપ્ત કરીશું ભાવનગરના ના વિજયસિંહ રાજના રાજ્ય કાળનો આ બનાવ ॥ એક વખત મહારાજા વિજયસિંહ બાગ-બગીચામાં ફરવા નીકળ્યા હતા જે થોડા ઉપર તેઓ ફવાર થયા હતા તે થોડા બહુ વેગવાળે હતો પણ તેને અવળી શિક્ષા આપવામાં આવી હતી મહારાજા એ વાતથી અત્યંત હતા થોડાએ ભરજગતમાં રાજને મૂકી દીધા ખૂબ દૂર નીકળી ગયા વખત ખૂબ વીતી ગયો રાજને બૂખ પણ કંકડીને લાગી હતી તૃપાર્થી ગળુ સુકાઈ ગયું હતું સૂયના તપે રાજને હેશનપરેશન કરી નાખ્યા હતા ત્યારે બાળુ નજર નાખતા થોડા ક્રુપકા ઉપર દિદિ પડી મહારાજા ત્યાં ગયા લોકો લેગા થઈ ગયા રાજાએ પાણી માગ્યું પણ એ જગની માનવીઓ પાણી કેને કહેવાય એમ સમજતા નહોતા એવે રાજાએ ઇશ્વારાધી સમજાવ્યું ત્યારે મમત્યા

આ બાપણો આર્ય દેશ ॥ એ આર્યદેશના રબારીઓમાં પણ આર્ય સંસ્કૃતિ હતી હીન દુ ખીના દુ ખ દૂર કરવા, બૂખ્યાને અન્ન આપવું, તરસ્યાને જળપાન કરાવવું એ તો આ દેશના માનવોમાં ગળથુથીમાં મળેલા સંસ્કારો છે જગતમાં ભલે અધકાર વ્યાપેલો હોય પણ પોતાના ઓરડામાં ભે નાનો દીપક પણ જ્વલત હોય તો એ પણ પ્રકાશ પાત્ર છે, માટે ચૈતન્યવાદી ભલે થોડા હોય પણ ભે એ વાદને

હીપકની જેમ જવલત રાખશે તો જરૂર અશાનરૂપ અથવા
કારને હડસેલી મૂકશે ચૈતન્યવાદ ગયો તો સમજો કે મુઠદા ને
આપણામાં કઈ જ ફરક નથી પ્રાણના લોગે પણ ચૈતન્યવાદ
ટકાવવો એ આપણી પહેલી ફરજ છે માયા પ્રાણ છે
ચૈતન્યના માન્યતા વગરની શાંતિ એ મુઠદાની શાંતિ છે
મૂઠીકાર માનવો પણ જો ચૈતન્યવાદને વળગી રહેશે તો જડવાદમાં
જૂઠેલી આજની દુનિયા જ્યારે ભયકર અધકારમાં અથડાશે,
પરસ્પર પાયમાલ થશે, લોહીની નદીઓ વહેશે ત્યારે તેઓ
હારે ઉપકારી થઈ પડશે અને સમજાવી શકશે કે શાંતિ,
આખાદી કે સુખ જડવાદમાં અશમાન નથી પણ માચી ગાંતિ,
તાર્ત્વિક સુખ ને આખાદી એ આત્મદશામાં રહેલી છે

પેલા રખારીઓએ રાજાનો સરકાર કર્યો મુખાસન ઉપર
બેસાડી, પાણીના બદલે તાણ છાશ અને ગરમ-ગરમ સોગરો
એટલે બાજરીનો ગેટલો રાજાની સમક્ષ પચ્યો જૂખ તો હડડી
ને લાગી હતી મુઠો રાટલો પણ જૂખમાં મીઠો લાગે ત્યારે
આ તો ગરમાગરમ ગેટલો ને છાશ ? પછી પૂછવું શું ?
રાજાએ આકડ લોજન કમું રાજાને આ લોજનથી જો આનંદ
આવ્યો તે આનંદ એના રાજમહેલમાં પણ આવજ સુધી નહોતો
આવ્યો કારણ કે આ જૂખથી ખાવાનું હતું અને રાજા તો જૂખ
વગર જો આવે તે ખાપટવાનું હોય વગર જૂખે ખાવાથી
અણણું-અપચો થાય લોજન પચે નહિ એટલે અરુચિ રહે
પછી પરાણે દાસવાનું હોય એમ તો ગળે ઉતરે નહિ
એટલે મોઢયે ચટણી-પટણી, સત્તર મશાલા છાસના સ્વાદથી
વધારે ખવાય પછી લોહા બરે, હાફે, ધાસ ચઢે માન-સીંગારેટ

વગર આવે નહિ-ભલે પછી છાવી બળી જાય. આ એક વાર નહિ પણ જોડામા જોછા અડધા ડઝન કપ તો જોઇયે જ

આપણા કચરાપટ્ટી જોરાકે શરીરની શક્તિને ક્ષીણ કરી નાખી રાગે વધ્યા, ડાકટરોના ખરચા વધ્યા કોડનીવર ઓડલ જેવી અસહ્ય દવાઓ ગટગટાવાનું મન થયું આજના સિનેમા નાટકે, વિષયવિકારની ભાવનાને પ્રદીપ્ત કરી આજની નવેલોએ જીવનને વિકૃત બનાવ્યું આજના બહુતરે માણસને સ્વચ્છ બનાયો અનેતિ વધી એટલે ભાવનાઓ બગડી ધર્મકર્મને ભૂંડા એકેક વસ્તુ આપણને પાયમાલ કરનાર છે પણ આખ ક્યા ઉધડે છે? આજ તો હીવો લઈને દૂર પડવા જેવી સ્થિતિ થઈ છે

રાત્રને રણારીના લોજનથી ભારે તુમિ થઈ એ લોકોનો ધણો ઉપકાર માન્યો રાત્ર ત્યાથી રવાના થાય છે રવાના થતા સૌને જણાવ્યું-અધ્યા! ભાવનગર જાણો છો કે નહીં? હું ત્યાનો રાત્ર છું મારું નામ વિજયસિંહ છે તમે જૂઠું ભાવનગર આવજો આને ત્યારે મારું નામ પૂછી માતા મહેશ્વરી ઉતરજો સમજ્યાને? ઉપકારીને કેમ બૂલાય? આ હવે તમે સ્મૃતિ આજ તો ઉપકારીનો જ નાશ થાય છે કાલે સામે એકા કાલવામા આવે છે કૂતરા જેવું જનતર મૂકી પણ વફાદાર હોય છે માત્રીકનું રક્ષણ કરે છે તે જાણો માનવી જાણે એનું જ જોડે કેટલી નપાવજા!

૨૨મ
એને
કરે

મોગામા મોટો ઉપકાર આજની જેવું શુરુ - ૫૭
છે એને જ આપણે જૂની કાલે સ્થાને - મહેલ.
- તે

અને લલનાએ સ્થાન નીધુ છે પણ અતે એ દગો આપનારી
ચીજો છે એ વાત ન બૂના

અદ્યા એા સિપાઈ, પેલો વિજયો કયા છે ?

મહારાજ વિજયમિત્ર ત્યાથી પોતાના ગમ તરફ પાછા
પળ્યા યોગ દિવસો પછી પેલા ચાર રબારીઓ ભાવન રમ્યા
આ વા પૂછના પૂછના રાજાહેવ પાસે આવી પહોચ્યા ત્યા સિપાઈ
જોશે હતા એને પૂછ્યું-અ ય. સિપાઈ! પેલો વિજયો કયા છે ?
સિપાઈ તો માલગીને યમકયો આ વળી કયાના ગમાર છે ?

સિપાઈએ પૂછ્યું-તમે કયાના છો ? તમારું નામ શું ?
૧૨ રાંઓએ જવાબ માગ્યો અમે બાલુના ગમદાના રબારી
છીએ એકનું નામ હનીયો છે, બીજાનું નામ કનીયો, ત્રીજો
કનીયો, અને ચોથો છે મનીયો તારા રાજાએ કહ્યું હતું
કે-“વનગર આવા ત્યાર રાજમહેલમા આવતો કયા છે એ
નિજયો ? અમે નો જોગી-જોગીને મરી ગયા

સિપાઈએ જાણ્યું કે-આમા કઈ લેદ છે રાજાની પાસે
બધાયને હાજર કર્યા રાજા જોઈને તરત લેટી પડ્યો આજુ
બાજુના માણસોને શરે આશ્ચર્ય થયું આવા ગમારને વળી
લેટવાનું હોય !

રાજાએ એમને માટે લાજખોના ખર્ચે તાજેતરમા બનાવેલા
કાચમહેલમા ઉતારો આપ્યો

ખસે એટલી હાલો મૂકીને આ તો હાંપ્યા, આંપ્યા, કાચ
મહેલમા ઉતર્યા પણ ચારે બાજુ હાગવાળા જ રબારી દેખાણા

ઉપર રખારી, નીચે રખારી, જ્યાં જુઓ ત્યાં રખારી અટ્યા અટ્ટીયા, માન ન માન, હજો રાજાએ આપણને મારવા માટે આ બાજુ ગોઠવી લાગે છે નહિ તે આટલા બધા રખારીને અહીં કેમ રાખ્યા છે ?

અટ્યા શુ જુઓ છે ઉઠવો ડાગ એક પછી એકે ઉઠાવી ડાગ જ્યાં રખારી દેખાણુ ત્યાં ઠોકે સખી મૂખાઓને એ ખબર નથી કે અમારુ જ પ્રતિબિંબ આ કાચમા પડે છે આરે બાજુની ભીંતના કાચ તોડી નાખ્યા ઉપર-નીચે બધે જ ડાગો મારી ભાગીને લુપ્તો થઈ ગયો એક બાજુ ઘડીયાળ-ટક-ટક ટક કરતી હતી પેલો અતીથો કહે-અટ્યા જમીયા આમા કંઈક છે સાળી ટક ટક કરે છે, ઠોક ડાગ, શુ જુઓ છે ? મારી ડાગ ક્યાં ચૂરા હાથ, મારા બેટા બધાયને બગાડી મૂક્યા એ વિજ્યાનાં ગમે તે દાનત હોય પણ આપણે ક્યા કાચા છીએ ? કેમ અટ્યા હતીયા

અટ્યા હતીયા, આ લાકડા લેગા કરીને ધૂણી ધખાવો ને ભરો ચલમો હોકા લીધા હાથમા મહડ-ગહડ ગટગટાવા લામ્યા અને મૂછો પર હાથ ફેરવવા લામ્યા

સિ હાસન પર બેઠેલા રાજાએ વિચાર્યું આ મારા ખમ ઉપકારી છે એમને માટે મારી-માનીતી ખાસ વેરયા ઠ, જે ત્યાં મોકલુ જેથી નાચ-ગાન કરી આ રખારીઓને ખુટ દે.

રાજાને રાજમહેલમા રી હકીકત જની જે સુદ ૬૭ ખબર નહોતી પડી દય લાખના બર્ષે જનકે જનકે

હજી તો વારુ પણ નરોડું કયું પણ ઉપકારીયોના માટે એ
રાજમહેલ તરફ જોવી દીધા.

આજ ના રાત્રીમહેલ અને મોટા જ મલાઓ બહાર નીકળી
બોડ જોવા મળ્યો અને બીજા શિકારી દૂતરા લખ્યું હતો રથરાત્રી
કોઈએ પ્રવેશ ન કરવો, 'No admittance' બૂટેરૂકે કેક
પ્રવેશ કરી દે તો પેા દૂતરાઓ ફાટી જ પાવ નિચાત્રી જીને
તથા સામાન્ય માણસો તો ત્યાં જઈ શકે જ નહિ ત્યાં જાય એમના
જેવા લઠાપણુ પુરગીરો ઉપર ભેસે, છાપુ હાથમા લઈ આવી
અવગી માટે પેવા આવવા ને પેતી આવી-રીલીઝયન ઇંત્ર હાથર-
જેમ આવે તેમ જાહે આ દયા છે આજના સુધારક વર્ગની
મમત્ત્યા ત્યાથી મવાર

આ તો રજાની અજાણ જાત એને કંઈ જ્ઞાન-માન નહીં
જોઈએ આવો લાખજોની કિમતનો મહેલ પણ તોડી નાખે પણ
આપણે જરા વિચારો, આજે આપણે શું કરી રહ્યા છીએ ?
માનવદેહરૂપ સુદર કાચમહેલ તોડી રહ્યા છીએ, જડ પદાર્થોની
પાછળ પાગલ બની છવનને બરબાદ કરી રહ્યા છીએ. જ્યાં
હેતુ જોઈએ ત્યાં લેવાનાં ભાવના ધાય છે જ્ઞાનને ભૂંડવા, સંમત
જોરી વધી કોઈ ભરવાનું જ કામ રાખ્યું-ભલે પછી દિવસ
હોય કે રાત્રી, ભર્ય હોય કે અભર્ય એ વાર નહિ પણ ચાર-
છ વાર-વિષયવિકારની ધૂન લાગી જ્યાં ત્યાં ભટકવાનું-આ શું
છે ? આ છે જડવાદની છાયા

હવે પેલા રજાનીઓને સલાખીએ રાજાએ ઉપકારી સમજીને
પેવા મહેમાનો માટે ખામ પ્રસિદ્ધ વેરવાને કાચ મહેલમા

મેક્ટી વેશ્યા સમજી કોઈ મોટા મહેમાન લાગે છે, નહિતર
રાજા થાના મેક્ટે ? એણે તો કચમહેલમા જમ્યા આલાપ શરૂ
મ્યા-આ-આ-મ-મ-મ-નરગા-સારગી અને વિવિધ-વાદોના
મધુર મનિ ધવા લાગ્યા વેશ્યા રસમા ચડી એણે તો એવો
મુદર આલાપ આપ્યો ને નાચ શરૂ કર્યો આ તરફ અલીયો
કહે અત્યા ભરીયા, આ શુ ? આ બીચારીને મહુ દુખ લાગે
છે, બીચારી શરૂ પાડે છે આપણે એનું દુખ મટાડવું જોઈએ
આપણી પાડી જ્યારે શરૂ પાડતી હતી ત્યારે લોહાના તવેથાને
ગરમ કરી જ્યારે દામ દીધો ત્યારે એનો રોગ ગયો આ
બીચારી આપણી પાસે આવી છે તો જરૂર એનું દુખ દૂર
કરવું જોઈએ

કરો તૈયારી. અલ્યા હલીયા, તુ આ લોગના સચીદને-
ગરમ કર-જલ્દી કર, નહિ તો પાછી આ જાયી જશે

વેશ્યા તો જાયા જાયા આલાપ આપે છે, જાહે ને નાચે છે
અલીયો હલીયાને કહે આને ધનુર થયે છે, ધનુર વસ જલ્દી
કરો. કયો ગરમ તવેથો એક જલ્દી પાડી એકે નજમ
વાળાને અને બીજાએ સારગીવાળાને મારીશ્યો એકે અલ્લે
લાલચોળ તવેથો હાથમા લીધે એ વેશ્યાને અને અલી
દીધો વેશ્યા તો બીચારી શરૂ પાડે છે જાહે ને નાચે

અરે શરૂ, રડ મ, લાજ દેશ દુખ મહુ અ
લાવ બીજે આપવા દે જાહે રડ એમ તુડ જ
પેલાએ બીજે આપી દીધો મેહુ દેશ દુખ મહુ
છોડી વેશ્યા તો મુડી જલ્દી પાડી જાચે

હજી તો વાસ્તુ પણ નહોતું કયું પણ ઉપકારીઓના માટે એ રાજમહેલ તરત જોડી દીધી.

આજ તો રાજમહેલ અને મોટા બગલાઓ બહાર સાર્ધન બ્રાડ જોવા મળશે અને બીજા ચિકારી કૂતરા લખ્યું હશે રાજવગર કોઇએ પ્રવેશ ન કરવો, 'No admittance' બૂલેચૂકે કોઇ પ્રવેશ કરી દે તો પેલા કૂતરાઓ ફાડી જ આવે બિચારા ગરીબો તથા સામાન્ય માણસો તો ત્યાં જઈ શકે જ નહિ ત્યાં જામ એમના જેવા લઠ્ઠાપટ્ટા ખુરમીઓ ઉપર બેસે, છાપુ હાથમાં લઈ આડી અવળી માટે પેવા આવા ને પેવી આવી-રીવીઝન ઇંત્ર હમખ-જેમ આવે તેમ બાફે આ દશા છે આજના સુધારક વર્ગની સમસ્યા ત્યારથી સનાર.

આ તો રખારી અજ્ઞાન બાલ એને કંઈ જ્ઞાન-જ્ઞાન નહીં એટલે આવે લાખોની કિંમતનો મહેલ પણ તોડી નાખે પણ આપણે જરા વિચારો, આજે આપણે શું કરી રહ્યા છીએ ? માનવકેહરૂપ સુદર કાચમહેલ તોડી રહ્યા છીએ, જડ પદાર્થોની પાછળ પાગલ બની જીવનને બરમાલ કહી રહ્યા છીએ જ્યાં દેવુ ભેંધે ત્યાં લેવાની ભાવના થાય છે દાનને ભૂંધ્યા, સમજ-ખેરી વધી ઠોઠી ભરવાતુ જ કામ રાખ્યું-ભવે પછી દિવસ હોય કે રાત, ભણ્ય હોય કે અભણ્ય બે વાર નહિ પણ ચાર-છ વાર-વિષયવિકારનો ધૂન લાગી ન્યા ત્યા બટકવાતુ-આ શું છે ? આ છે જડવાદની છાયા.

હવે પેલા રખારીઓને સલાખીએ રાજાએ ઉપકારી સમજીને પેવા મહેમાનો આટે ખાસ પ્રસિદ્ધ વેશ્યાને કાચ મહેલમાં

મોકલી વેશ્યા સમજી કેઈ મોટા મહેમાન લાગે છે, નહિતર રાજા શાના મોકલે ? એણે તો કાચમહેલમા જઈ આલાપ શરૂ કર્યા-આ-આ-આ-હ-હ-હ-નરગા-સારગી અને વિવિધ-વાદોના મધુર શ્વનિ થવા લાગ્યા વેશ્યા રસમા ચડી એણે તો એવો સુદર આલાપ આપ્યો ને નાચ શરૂ કર્યો આ તરફ અલીયો કહે અહ્યા બલીયા, આ શુ ? આ બીચારીને બહુ દુખ લાગે છે, બીચારી સડો પાડે છે આપણે એનું દુખ મટાડવું જોઈએ આપણી પાડી જ્યારે સડો પાડતી હતી ત્યારે લોહાના તવેયાને ગરમ કરી જ્યારે દામ દીધા ત્યારે એનો રોગ ગયો આ બીચારી આપણી પાસે આવી છે તો જરૂર એનું દુખ દૂર કરવું જોઈએ

કરો તૈયારી. અહ્યા હલીયા, તુ આ લોહાના સળીયાને- ગરમ કર-જલ્દી કર, નહિ તો પાછી આ જાગી જશે.

વેશ્યા તો જાંચા જાંચા આલાપ આપે છે, ગાય છે ને નાચે છે બલીયો કલીયાને કહે આને ધનુર થયો છે, ધનુર બસ જલ્દી કરો કર્યો ગરમ તવેયો. એક જણે પકડી રાખી એકે નરગા વાજાને અને બીજાએ સારગીવાજાને પકડી રાખ્યો એક જણે લાલચોળ તવેયો હાથમા લીધા અને વેશ્યાને ગળે ચાપી દીધા. વેશ્યા તો બીચારી સડ પાડવા લાગી. બાપ દે મરી ગઈ

અરે સડ, રડ મા, તારું ઉમરજરનું દુખ ગયું સમજ લાવ બીજો ચાપવા દે બાપ દે મરી ગઈ એમ સડ પાડે છે ને પેલાએ બીજો ચાપી દીધો વેશ્યાનું તો આવી બન્ધુ. પેલાએને છોડી વેશ્યા તો સુડી વાળી સડ પાડતી જાયી રાજા પાસે

આરીને કર્યો પોકાર મહારાજ ! જીવમ ! જીવમ ! જીવમ !
મને તો જીવની બાળી નાળી, એટલામા મહેલના રક્ષકે કાચ
મહેલનો બૂકો થઈ ગયાના સમાચાર આપ્યા રાજા તો આસો
જ બની ગયો

પણ થાય શું ? આ તો ઉપકારી હતા રાજા મૌન રદ્યો-
નાળને હવે ખમર પડી કે મહેમાનગીરી પણ માણસ જોઈને
કરવી જોઈયે બીચારી વેશ્યા નાહક હેરાન થઈ રાજા ન્યાયી
હતો વેશ્યાને સમજાવી ઈનામ આપી જુથ કરી

રખારીઓને બોલાવ્યા એ તો મૂંઝે મરડતા હસતા-હસતા
નાળની સામે બેઠા, કારણ કે બહાદુરીનું કામ કરીને આવ્યા
છે ને ! એક બોલ્યો મહારાજ, પેલી રાડનું ઢખ મટાડી ફીધું
ત્યારે બીજો બોલ્યો-અલ્યા વિજયા, કાચ મહેલમા કંઈક ડાગ
વાળા લેગા થયા હતા બધાયને ક્યાં લોચ લેગા બોલીને
મૂંઝે હાથ ફેરવવા લાગ્યા

રાજાએ ઠહાપણ વાપરો, જે પાચ મણુ અનાજના પોટલા
બાળી આપ્યા અને કહ્યું કે-લઈ જાઓ ગાડા બરીને બીજું
જોઈયે તો લઈ જાજો

રખારીઓ તો જુથ જુથ થઈને પરસ્પર બોલવા લાગ્યા
અલ્યા, વિજયો સારો છે હો, જીઓને કેટલું અનાજ આપ્યું
રોટલા ને છાશના એક વખતના ઉપકારનો આ રીતે રાજાએ
સત્કાર કર્યો

આ દણતથી એ સમજવાનું છે કે-આપણા દેશમા પ્રાચીન
ઠાળમા આર્થ સંસ્કૃતિ કેવી પ્રસરેલી હતી કે ગમાર માણસો

પણ બુદ્ધ્યાને અન્ન અને તરસ્યાને પાણી આપવાનું નહોતા ચૂકતા કૃતજ્ઞતા પણ કેવી અજ્ઞાન હતી કે ઉપકારીનો ઉપકાર કદી પણ બૂલાતો નહોતો.

આપણા પ્રસ્તુત-ચૈતન્યવાદના વિષયમાં આ દૃષ્ટાંતથી એ સાર લેવાનો છે કે-આત્મા ચૈતન્યવાદને બૂનીને જડવાદમાં એટલો બધો લીન થઈ ગયો છે કે પોતાનું સાચું સ્વરૂપ પીછાણી શકતો નથી, જડ ચીજોને પોતાની માને છે અને પોતાના દર્શન જ્ઞાન આસ્તિક્યથી શુદ્ધોના મહેલને પેલા રખારી ઓતો જેમ પોતાના હાથે જ તોડી નાખે છે અને દુનિયાના વિષયજન્ય મુખોરૂપી થોડા અનાજના ઢગલાથી રાજી રાજી થાય છે અને મગકાય છે તેના લીધે આત્મા પોતાનું શ્રેય સાધી શકતો નથી, માટે ચૈતન્યવાદને સમજો આત્માના શુદ્ધોને પારખો, આત્મસ્વભાવમાં રમણતા ધારણ કરો, જડ ચીજોના મોહમાં જીવનને નાહક ખરબાદ ન કરો. ક્ષણવિનાશી તુચ્છ વિષયવિકારોમાં ભવ હારી ન જતા-જીવનને ખરબાદ ન કરતા પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવના સિદ્ધાંત મુજબ જ્ઞાન અને ક્રિયામાં લીન બની અને મુક્તિના અનંત મુખના લોકતા બને એ જ અભિલાષ સાથે આજનું બ્યાખ્યાન સમાપ્ત કરવામાં આવે છે.

શુ આપને?

ચરાચર વિશ્વમા અનેક પ્રકારના માણસો વસે છે, ઉદાર આત્માઓ પાતાની લક્ષ્મીને સુપાત્રમાં ખર્ચી લક્ષ્મીને સાચક કરે છે, લક્ષ્મીને દાવો લે છે

એક કવિ કહે છે કે—બીખારીઓ બીખ નથી માંગતા પણ આપણે શીખ આપે છે હે લોકો! તમે આપો આપો અમારી પાસે પણ એક વખત લક્ષ્મી હતી પણ અધિમાનમાં અડક બની ફડક થઈને ત્યુ મુખ કરી ગાલતા હતા દીન-અનાથ માનવો તરફ નજર પણ નેહાત નાખતા જેથી આજ અમારી આ દશા છે કે-ધેર ધેર અપણીયુ થઈને બીખ માંગવા પતા લોકો અમને બીખ તો ઠીક પણ એ મીઠા પ્રતોષ નથી આપતા નથી આપ્યાનુ ફળ અમને પ્રસક્ત જોઈ રહેા તમે પણ છતી લક્ષ્મીએ દીન-અનાથનો ઉદ્ધાર નહિ કરેા તો તમારી પણ આ જ દશા થવાની છે માટે હે લોકો! આપો-આપો

પૂર્વ કથના મેળે વિચારા દીન-અનાથ આત્માઓ ધેર ધેર બીખ માંગતા ફરે છે કંઈક ઉદારાત્માઓ પાછ-પછસેા આપી એની કંઈની આતરડી ફારે છે તો કોઈ માગ આપે છે

વાત પણ ખરી જ છે ને! જેની પાસે ને હોય તે આપે જનતમાં અવિદમાન-અછતી વસ્તુને કોઈ પણ અજિત આપતી નથી જેની પાસે ગાળોનો કડાર કરેલો છે એમાથો એ વિચારો એ ચાર માગ આપે એમાં નવાઈ નથી

માનવે માનવતા મૂકી ખરેખર દાનવતાને આવકારી છે એ વિચારા દુખી પ્રાણીઓને શુ આપણે મીઠી વાણીરૂપ પાણી પણ પાઈ શકતા નથી! બુદ્ધિનિધાનો! વિચારો વિચારો! તારે શુ આપશે? એ મીઠા સખ્દો પણ આપી છૂટજો, કૃપણ ન બનના છેવટે માળોથો તો ન જ નવાજતા

કાળા કીમકા ધન હરે ? કોયલ કીસકુ રેત ?

મીઠી વાણી બોલકે, જળ અપના કર લેત.

